

Independent Living Sverige. För mänskliga fri- och rättigheter. Mot diskriminering och särlösningar!

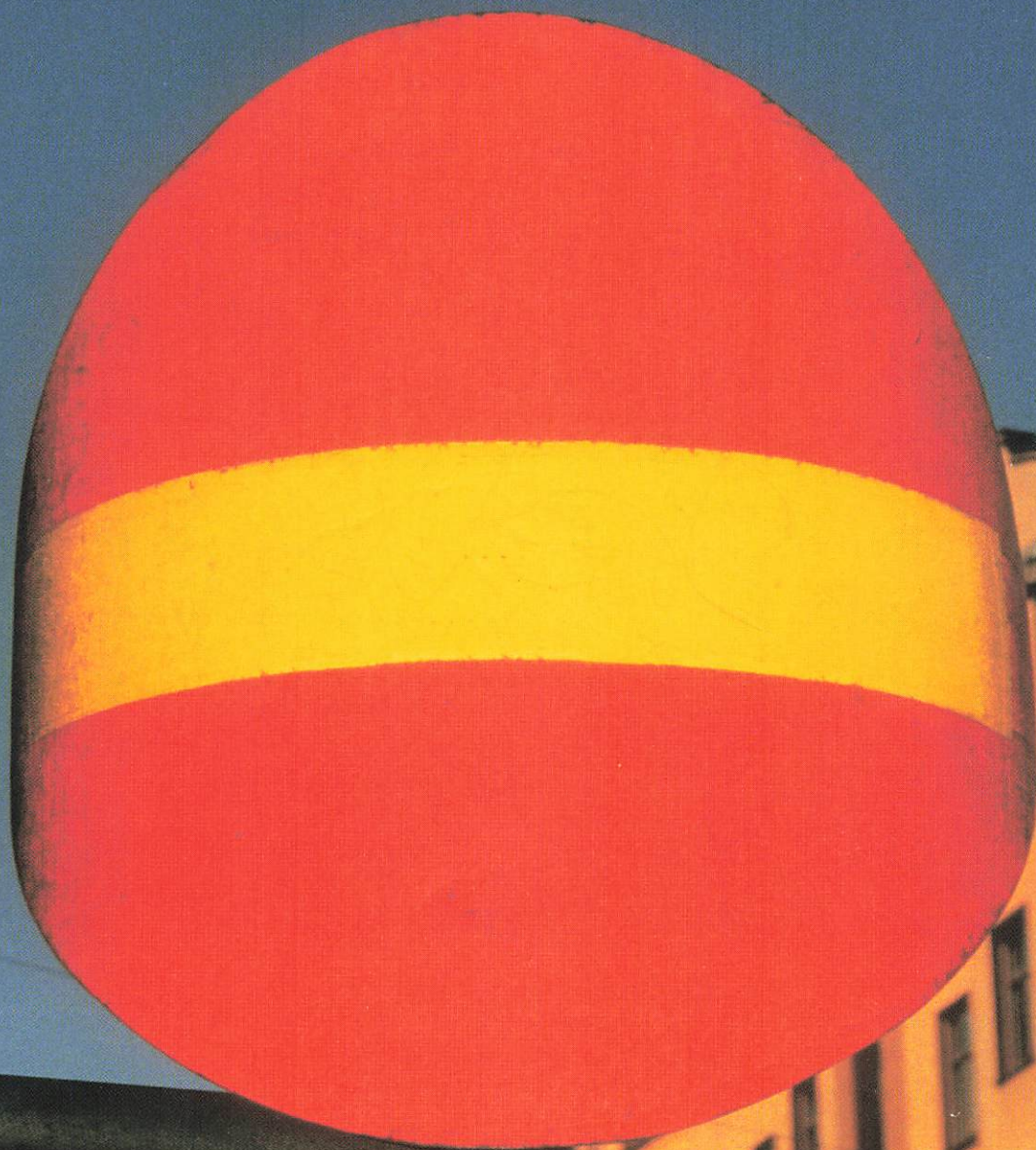

Foto: Johan Sjögren, STIL

Kör den svenska Independent Living-rörelsen mot enkelriktat?

Intervjuer med avgående och nya HÖ

Utbildning i ledarskap för dig som behöver Personlig Assistans

UTBILDNINGEN VÄNDER SIG både till dig som är intresserad av assistans genom STIL och till dig som behöver Personlig Assistans men bara vill veta mer. Vi lär ut tekniker för rekrytering, arbetsledning och konflikthantering, pratar om assistansens betydelse för våra liv, dina lagliga rättigheter, beräknar ditt behov av assistanstimmar, går igenom arbetsmiljölagen m m. Och kanske viktigast av allt, vi delar varandras erfarenheter. Skicka gärna din intresseanmälan redan idag. Vi räknar med att börja i augusti/september 1999. *Antalet deltagare per omgång är begränsat.* Som medlem i kooperativet STIL blir du arbetsledare. STIL blir

arbetsgivare för dina assistenter. Det betyder att du har största möjliga kontroll och delar arbetsgivaransvaret med alla andra medlemmar. Den lösningen gör dig fri att forma din vardag samtidigt som assistenterna kan känna sig trygga hos en stor och stabil arbetsgivare. STIL har nära 230 arbetsledare över hela Sverige och över 1500 assistenter anställda.

Som arbetsledare har du rösträtt i STIL. Genom den kan du vara med och utveckla STILmodellen. Kanske vill du ta hela ansvaret och kandidera till styrelsen? Vilken annan form för Personlig Assistans ger dig full kontroll över både din assistans och din assistansanordnare?

"Jag vill gärna veta mer om STILs arbetsledarutbildning."

Namn

Gata

Postadress

Tel

STIL

Bondegatan 39 • 116 33 Stockholm • www.stil.se

tel 08-50622150 • fax 08-50622170

Linköpingsvägen 7 • 857 31 Sundsvall • tel 060-538312

Independent Living Sverige

Independent Living i Sverige, arbetar handikappolitiskt för ett tillägg i grundlagen som förbjuder diskriminering av människor med funktionshinder. IL Sverige arbetar också för en undergripande lagstiftning med verk samma sanktioner på områden som tex tillgänglighet till offentliga miljöer och en kollektivtrafik för alla.

IL Sverige, är en del av det globala Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Medlemskap med rösträtt i något av IL-kooperativen, förutsätter eget behov av personlig assistans.

Stödmedlemsskap diskuteras med respektive kooperativ.

Prenumeration

200 kr/år.

Postgirokonto 73 66 70-1

STILETTEN är organ för *Independent Living Sverige* och kooperativen STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, JAG, Jämlikhet, Assistans och Gemenskap, GIL, Göteborgs Independent Living, HIL, Helsingborgs Independent Living, EMIL, Eskilstuna Modellen av Independent Living, KIL, Kullabygdens Independent Living.

STILETTEN kommer ut fyra gånger om året.

Redaktör och grafisk form:

Roland Ewers

Repro: SG idé & Tryck, Gbg

Ansvarig utgivare: Adolf Ratzka

Postadress: STILs kansli:

Bondegatan 39,

116 33 Stockholm Tel: 08.50622150

Fax: 08.50622170

E-mail: bjorn.jideus@stil.se eller

johan.sjogren@stil.se

eller

STIL c/o Roland Ewers,

PI 420, 430 10 Tvååker,

tel: 0340/450 98, fax: samma,

E-mail:

roland.ewers@varberg.mail.

telia.com

Rättssamhällets grundpelare

Håll i er och häng med. STILETTEN ångar vidare i sin jakt på det svenska rättssamhällets grundpelare. Håller dessa liksom riksdagshusets träpelare på att vittra sönder. Vad gäller riksdagshuset kan i alla fall detta ske, enligt riksdagens revisorer som nyligen budgeterat extra pengar till underhåll.

Det är svåra frågor för den oinsatte, men vi hoppas att helheten ska bli begriplig och skapa ljus över rådande förhållanden.

Ett stänk av sommarens många dofter borde i alla fall skänka läsningen behag.

REDAKTÖREN*

INNEHÅLL

Informationsruta	3
Ledare: Lokaldemokratis verkliga ansikte	4
Kör den svenska IL-rörelsen mot enkelriktat	5
Sista dagen på jobbet med avgående HO	9
Början på ett nytt jobb med tillträdande HO	13
Ett fall bland många	16
LASS – "Lagen om Anställt Sällskap"	17
Stefan JO-anmälde försäkringskassan	18
Notiser	19
Debatt och insänt	20
Vi är inte välkomna i demokratin	22
Blixtaktion – om Amnesty International	25
Om Greenpeace	27
Hur ska en lag mot diskriminering se ut?	28
En rolig historia	31

Vi har satt detta tecken bakom medverkande personer som har erfarenhet av eget funktionshinder. Därmed vill vi klargöra att vi betraktar det som en merit i arbetet med att skapa opinion och politik för medborgerliga rättigheter och mot diskriminering av människor med funktionshinder.

Lokaldemokratis verkliga ansikte

En stor rödhårig kvinna lutar sig över mig där jag ligger i sängen. Hon har ytterkläderna på och jag har just frågat henne hur hon skulle tycka om att bli behandlad som jag. Hon lutar sig ännu längre fram och säger, "Men du har ju inget val".

Jag tillhör den grupp som vet vad rätten till personlig assistans betyder. Jag vet det eftersom jag levt med den kommunala hemtjänsten, boendeservicen under många år innan assistans blev en lagstadgad rättighet.

De erfarenheter livet tillhandahåller formar oss alla och mina erfarenheter av den tiden sitter för alltid inbrända i mig. Det var en tid då jag satsade all min status och sociala trygghet för att slåss för nådegåvor, små förmåner som beviljades för att få tyst på klienten Berg. Så sent som 1993 slogs jag för att nattpatrullen skulle uppfylla några få krav: ringa på dörren och invänta öppnande istället för att gå in med nyckel; inte klampa runt i mitt hem med skitiga skor; inte komma före bestämd tid; dessutom ville jag slippa manliga "vårdbiträden". Glöm det här med att få gå och lägga sig när man vill eller få assistans av den man väljer själv. Den här "striden" fördes på en annan nivå.

När jag läser Kommunförbundets skrift "En samlad lag om vård och omsorg?" är det som att bli förflyttad tillbaka till den tiden och den "striden".

"Rättigheter betraktas som ett starkt rättsligt skydd för den enskilde genom att de kan utkrävas i domstol. Detta förhållande strider mot – lokaldemokratiska intressen av att kunna anpassa verksamheten till lokala behov, preferenser och förutsättningar. – professionens behov att kunna bedöma varje individuell situation som unik och i samråd med den enskilde utforma en insats utifrån god praxis. "huvudmännens behov av att kunna påverka kostnadsutvecklingen inom en verksamhet." Kommunförbundet sid 28f.

I alla dessa utredningar och diskussioner om detaljerna i assistansreformens utformning och hur mycket pengar den får kosta, tycks det som om själva grunden har försvunnit. Den lagstadgade rätten till assistans kom till efter att Handikapputredningen visade hur miserabelt dåligt den kommunala hemtjänsten tillfredsställde brukarnas självbestämmande. I utredningens kartläggning visade det sig att "endast åtta procent av de svårt funktionshindrade kunde påverka vem som skall komma och ge hjälp och service i mycket privata situationer". (SOU:1991:46 sid 94)

Assistansreformen sågs inte endast som ytterligare en lag om stöd och service. Den hade till syfte att stärka den svenska demokratin. På ett djupare plan är nämligen inte demokrati enbart ett sätt att formellt utse representanter som ska styra landet. Demokratis kärna är att varje medborgare ska räknas lika och ha samma möjlighet att göra sin röst hörd i den politiska processen. Det krävs därför att de folkvalda förser alla medborgare med de individuella och preciserade rättigheter som skapar sådana möjligheter. Det faktum att assistansreformens syfte är att förstärka den svenska demokratin, gör att Kommunförbundets attack mot individuella rättighetslagar snarast ger ett absurt intryck. Här glorifieras lokaldemokratin som om denna vore synonym med innehållet i den svenska demokratin. Folkets, det vill säga medborgarnas, individuella röster får ge vika för den kollektiva lokala förvaltningsenhetens intressen.

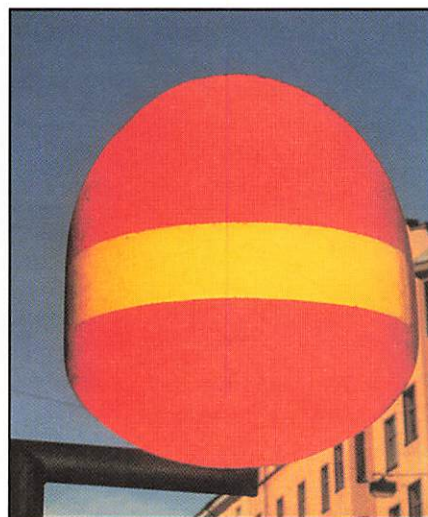
Det som stör mig mest med Kommunförbundets bok är emellertid den illa

dolda politiska kampanj den utgör på samma gång som detta förnekas. Här för man fram ett antal förslag som innehåller politiskt sprängstoff samtidigt som man låtsas att det enda man egentligen vill är att diskutera. När tankarna har sippat in i lokalpolitikernas och allmänhetens medvetande upphör diskussionen och åsikterna står för sig själva. Under tiden riskerar man ingenting. Allvarligt i det här sammanhanget är också att de två stora partierna, (s) och (m) valde att inte lyfta frågan på Kommunförbundets kongress i april. I stället för att diskutera ligger man lågt och väntar.

En sak kan vi vara alldeles säkra på: attackerna mot individuella rättighetslagstiftningar och därmed assistansen är inte över. Jag har ett särskilt minne från min tid med nattpatruller och boendeservice. Det är ett minne jag vårdar eftersom det håller mig vaken för attacker på min nyvunna frihet. Minnet är av en stor rödhårig kvinna som lutar sig över mig där jag ligger i sängen. Hon har ytterkläderna på och jag har just frågat henne hur hon skulle tycka om att bli behandlad som jag. Hon lutar sig ännu längre fram och säger, "Men du har ju inget val".

Detta är för mig den lokaldemokratiske rösten. Detta är Kommunförbundets egentliga budskap. Och det har ingenting med mina demokratiska rättigheter eller min möjlighet att delta i samhällslivet på lika villkor att göra.

SUSANNE BERG*

Kör IL-rörelsen mot enkelriktat?

Det är i princip vad advokat Percy Bratt, vice ordförande i den svenska avdelningen av Helsingforskommittén för mänskliga rättigheter, anser att vi gör, när vi driver våra krav på lagstiftning. Det går stick i stäv mot svensk rättstradition, menar han.

EG-rätt kan revolu- tionera svensk rätts- tradition

Man måste käm

Percy Bratt, advokat och vice ordförande i Helsingforskommitténs svenska avdelning "Respekten för mänskliga rättigheter hävdas för tredje världen, men rättighetsjuridiken i Sverige får ytterst litet utrymme"

De som bryter mot lagarna måste ytterst kunna sättas i finkan. Och då menar jag de lokala kommunpolitikerna som trotsar domstolarna som dömt till funktionshinder för del.

Det sa Percy Bratt, advokat med mänskliga rättigheter som specialitet, vid GIL:s konferens i Göteborg, vilket också citerades i Stiletten (1/99). Uttalandet gjorde att STILETTEN ville veta mer om Bratts åsikter, som här återges i en intervju.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER SOM ARBETSFÄLT

Vi träffar Percy Bratt på hans kontor på Narvavägen. Ett stort matsalsbord är täckt med böcker och Xerox-kopior. Det är material till de fall han arbetar med just nu. Det handlar om Internet och brott mot datalagen. Han arbetar också med norrmannen, sälinspektören och filmaren Odd F Lindberg som i Norge dömts för förtal av besättningen på salfångstfartyget "Harmony" – ett fall som nu gått till Europadomstolen i Strasbourg. Yttrandefrihet och mänskliga rättigheter är Percy Bratts arbetsfält, vilket han också utvecklar som vice ordförande i Helsingforskommitténs svenska avdelning.

Han har inte speciellt inriktat sig på handikappfrågor, men intresset för dessa har ökat. Percy Bratt kallar sig själv för tyckare i principiella rättighetsfrågor, och hans ledstjärna är att alla ska ha tillgång till lika villkor.

Han tar fram lagboken och visar på Regeringsformen, andra kapitlet och läser högt om kravet på att fullt ut respektera alla människor. Bratt tolkar detta som att denna respekt också gäller funktionshinder, även om detta inte direkt formulerats. Sen talar han om Europakon-

ventionen om mänskliga rättigheter, som numera är en del av svensk lag och som ger en mängd fri- och rättigheter. – Europakonventionen har generellt sett en mycket större genomslagskraft i det svenska rättsväsendet än de andra stadgarna i regeringsformen, framhåller han och läser upp delar av artikel 14, som säger "att alla ska komma i åtnjutande av de rättigheter som finns i konventionen utan diskriminerande åtskillnad".

KÄMPA PÅ TVÅ FRONTER

I Europarådet pågår nu ett arbete med att utvidga den här bestämmelsen till ett generellt diskrimineringsförbud. Den frågan skulle också kunna användas generellt med innebörden att ingen ska diskrimineras p.g.a funktionshinder. – Om man får in bestämmelsen i konventionen skulle man få ett rättsligt stöd i arbetet mot diskriminering av funktionshinder. Men den svenska regeringen är mycket kritisk till en sådan förändring av Europakonventionens artikel 14. Percy Bratt betonar att man måste kämpa på två fronter: att förändra både Regeringsformen och Europakonventionen.

Varför är då den svenska regeringen så skeptisk till dessa förändringar?

– Jag kan bara spekulera i detta. Men ser man på det svenska politiska etablissemangets syn på mänskliga rättigheter, när det gäller att hävda de mänskliga rättigheterna i den egna rättsskipningen, så har man genomgående varit kritisk och tyckt att det funnits ett principiellt problem om domstolar tillämpar mer gene-

rellt utformade rättighetsregler och därmed kan åsidosätta lagar eller etablerad myndighetspraxis. Det anses odemokratiskt.

– Kravet på att de valda ombuden i parlamentet och att politikerna ensamma ska få bestämma och att det inte är domstolarna som utövar egen makt är oerhört grundmurat i svensk politisk tradition. Ungefär som i England.

VITAL RÄTTIGHETSJURIDIK

– Efter andra världskriget har det vuxit fram starka konstitutioner som gäller rättigheter, exempelvis författningsdomstolar i Tyskland och andra europeiska länder. Sydafrika har också en väldigt mäk-

Det är ju anmärkningsvärt att länder med erfarenheter av så extrema antidemokratiska regimer som Nazism och Apartheid just upprättat maktiga författningsdomstolar.

liga rättigheterna. Det är ju anmärkningsvärt att länder med erfarenheter av så extrema antidemokratiska regimer som Nazism och Apartheid just upprättat maktiga författningsdomstolar.

Det kan man kalla en vital rättighetsjuridik, säger Bratt. – Sverige har varit mycket engagerat i att hävda respekten för de mänskliga rättigheterna i tredje världen och runt om i världen, men man är väldigt skeptisk och kallsinnig till en rättighetsjuridik inom det egna landets gränser.

REGERINGEN EMOT

Regeringen har gång på gång förklarat att man inte ska ha någon svensk författningsdomstol. De här rättighetsbestämmelserna i andra kapitlet i Regeringsformen är väldigt kringskurna. Bl.a.

Percy Bratt kallar sig själv för tyckare i principiella rättighetsfrågor, och hans ledstjärna är att alla ska ha tillgång till lika villkor.

pa på två fronter

säger man att en lag inte kan åsidosättas om den inte är uppenbart grundlagsstridig. Man ger rättighetsjuridiken och lagprövningen en väldigt begränsad plats.

– Independent Living-rörelsen som väldigt hårt driver rättighetsperspektivet borde ha märkt det hårda motståndet. Det strider ju mot den i det här landet ovan nämnda grundmurade föreställningen.

Hur ska man då stifta lagar mot diskriminering?

ÖVERGRIPANDE NORM

– Grundlagen har betydelse som en övergripande norm. Den första maj sjösattes en lag om diskriminering i arbetslivet. Det finns bestämmelser om olaga diskriminering i brottsbalken p.g.a. ras o.s.v.

Vad tycker du är bästa arbetssättet – att grundlagen görs om och att detta skrivs in i brottsbalken?

– Ja, och när man väl fått fram en rättighetslagstiftning som är väsentlig och domstolarna tolkat den och fällt utslag till förmån för den enskilde, är det också väldigt viktigt att domarna verkställs.

OERHÖRT ALARMERANDE

Percy Bratt hänvisar till Bengt Lindqvists Bemötandeutredning som visar att 25 procent av domarna aldrig verkställs ute i kommunerna. Detta är från rättighets-synpunkt "oerhört alarmerande", som Bratt uttrycker det

– Man har en politisk process som utmynnar i att man stiftar en lag som ger

Att man på kommunal nivå vägrar att följa domstolsutslagen är fullständigt oacceptabelt!

människor vissa rättigheter och domstolarna tillämpar lagen och dömer i det konkreta fallet att en person ska ha en viss rättighet. Att man på kommunal nivå vägrar

att följa domstolsutslagen är fullständigt oacceptabelt!

Percy Bratt tycker att viten är alltför milda sanktioner. Istället vill han kunna döma fritidspolitikerna, förtroendevalda som sitter i de kommunala nämnderna. Men dessa anses inte omfattas av bestämmelserna om tjänstefel.

PRINCIPIELL FÖRVIRRING

– Kommunförbundet har gång på gång åberopat den kommunala demokratin, vilket är en fullkomlig principiell förvirring. Det går ju inte att säga så här om den offentliga makten utgår från folket och den offentliga makten utövas under lagarna. När det folkvalda parlamentet stiftar lagar kan man kanske åsidosätta dem i extrema fall, om de bryter mot grundläggande konstitutionella principer. Men hur kan man då säga att man inte bryr sig om lagen, för här är det den kommunala demokratin som gäller? Det är mycket konstigt att det argumentet överhuvudtaget framförs.

Varför bryter kommunerna mot lagarna? Anser de sig inte ha råd att följa domarna?

– Man anser sig inte ha råd och det är självsvald – "vi vill göra som vi vill och vi anser oss inte ha råd med det här".

Du tycker att man måste sätta dem som bryter mot lagarna i finkan?

– Ja, jag förordar en strafffunktion där det ytterst ska finnas möjlighet att utdöma sanktioner för kommunpolitikerna, när dessa uppenbart trotsat domstolen.

STRUNTAR I STIFTADE LAGAR

Genom att de som utövar offentlig makt vägrar verkställa domar och inte är åtkomliga för någon sanktion – de kan inte straffas eller ådömas skadestånd – får de någon slags immunitet. De kan då agera hur olagligt som helst utan att drabbas av något som helst straff. – Alla som utövar

offentlig makt och som agerar helt i strid med juridiska förpliktelser måste kunna drabbas av rättsliga konsekvenser. Det är också enda sättet man kan ändra på det här beteendet. Här sitter de år efter år och struntar i stiftade lagar. Hade beslutet legat på en tjänsteman hade denna kunnat fällas för tjänstefel. Det behövs en ändring eller ett förtydligande av tjänstefel-paragrafen.

Percy Bratt upprepar sin upprördhet över att 25 procent av domarna inte följs. Det är väldigt mycket, säger han. Det här är något som media borde ta upp. Det är principiellt väldigt intressant och spännande, tillägger han. Hur kommer det sig att domstolstrotset inte åtgärdas? – Det är lagtekniskt inga problem att komma till rätta med det. Om den politiska viljan fanns att skärpa sanktionssystemet, så skulle detta också ske.

ANSVAR FÖR TJÄNSTEFEL

– Man måste ändra den bestämmelse som reglerar ansvar för tjänstefel och utvidga tillämpsområdet o.s.v. och kanske införa kommunal bot. Man kan tänka sig att Independent Living och andra organisationer själva kan lägga fram lagförslag. Så gör många i t.ex. den engelska motsva-

Respekten för de mänskliga rättigheterna hävdas för tredje världen, men rättighetsjuridiken i Sverige får ytterst litet utrymme.

righeten till internationella juristkommissionen, som lägger fram lagförslag. Det är bra i den här typen av debatt att inte bara säga att det här är lätt att göra utan också visa hur man gör!

I USA har man drivit fram ändringar när det gäller tillgänglighet till kommunala transportmedel genom att hävda rätten till detta. Där har man en heltäckande antidiskrimineringslag.

Är en heltäckande antidiskrimineringslag som den i USA att föredra framför lapp-täckesvarianten – flera olika lagar – vilken tillämpas här i Sverige?

– Om man skulle få till den förändring som diskuteras, ett utvidgat diskrimineringsförbud i artikel 14, då skulle man kunna driva fall om detta i en svensk domstol. Den är en del av den svenska rättsordningen, lika mycket som föräldrabalken eller brottsbalken. IL och andra borde ta reda på vad som händer med arbetet med artikel 14 och vilken inställ-

– Det är en fördel att IL i Sverige på ett så oerhört tydligt och nästan provocerande sätt lyfter fram rättighetsperspektivet.

ning den svenska regeringen har. Är den negativ till en sådan utvidgning av diskrimineringsförbudet och i så fall varför?

Tror du på ett system liknande det som är kopplat till Barnkonventionen, när den svenska regeringen måste lämna en rapport om hur man följer konventionen vart tredje år?

– Spontant tror jag på det. Redan Bemötandeutredningen ger en oerhört mörk bild av utvecklingen hur människor med funktionshinder bemöts. En sådan granskning skulle IL och enskilda också göra för att ge sin bild av hur det faktiskt ser ut i verkligheten.

När kan man tänka sig att det blir möjligt att ställa en ansvarig person till svars för att det inte finns tillräckligt många platser för rullstolar på X2000?

– Lagstiftningsvägen där man går in och detaljreglerar varje område är ett sätt. Ett annat sätt är att använda sig av kraftfulla generella rättighetsregler som enligt domstolspraxis i det enskilda fallet flyttar fram positionerna ungefär som skett i USA. Den senare vägen, som är väldigt främmande för vår tradition tror jag är snabbast. Då får man ett domstolsutslag som säger att så här får du inte göra. Jag tror att man ska använda sig av båda vägarna. – Att driva fall i domstol om det som kränker min grundläggande rättighet till lika behandling och få ett utslag på det, kan ofta gå fortare än en politisk process. En sådan rättsutveckling lyfter också fram det principiella perspektivet tydligt.

När man talar med folk i allmänhet har de flesta en mycket mer principiell rättighetsorienterad syn än vad det juridiska och politiska etablissemangen har.

IL SVERIGE PROVOCERAR

– Det är en fördel att IL på ett så oerhört tydligt och nästan provocerande sätt lyfter fram rättighetsperspektivet. Det enda sättet att förändra rättskulturen, den politiska kulturen är att förändra det allmänna synsättet. För om ett annat synsätt slog igenom bland allmänheten då skulle både det politiska och juridiska etablissemangen rätta sig efter det. Det är därför man måste få igång en allmän idédebatt.

Det verkar som om lagar och praxis ligger långt efter vad allmänheten tycker, är det verkligen så?

– Ja på det här området är det så. Man kan tala om rättspositivism, då talar man inte om en rättighet utan om den enskilda rättsregeln. Ett synsätt som jag är mycket kritisk till i rättighetsresonemang är att man brukar koppla ihop detta med en allmän värderativism, Axel Hägerström i Uppsala osv. Den svenska rättskulturen lever fortfarande i hög grad i den här intellektuella atmosfären. Även om inte så många har läst honom. Det politiska etablissemangen har länge haft den här attityden.

– När man talar med folk i allmänhet har de flesta en mycket mer principiell rättighetsorienterad syn än vad det juridiska och politiska etablissemangen har. Jag är själv väldigt tydligt principiellt rättighetsorienterad. För mig är rättighetsperspektivet väldigt viktigt. Det är hela min liberala grundsyn.

EG-RÄTTEN PÅ BRED FRONT

– Samtidigt kan man säga att utvecklingen i den svenska juridiken har förändrats ganska radikalt genom att man fått in Europakonventionen och EG-rätten på bred front i svensk juridik. Europakonventionen är numera en integrerad del av EG-rätten, som har företräde framför vanlig svensk rätt. Så den som vill driva juridiken i en mer principiell rättighetsorienterad riktning har fått starkt eldunderstöd på sista tiden. Det är därför jag talar om Artikel 14 i Europakonventionen. – Vi är inne i en mycket intressant

brytningstid i svensk rätt. Men fortfarande är traditionerna oerhört sega. Det tog ju mer än 40 år innan Sverige införlivade Europakonventionen i svensk rätt och det skedde med stor vanda.

Är Sveriges medlemskap i EU, EG-domstolen och Europadomstolen effektiva vägar för att göra lagstiftningen i Sverige mera verksam?

– Impulserna från Europarätten tycker jag verkar luckra upp den tidigare väldigt rigida positivistiska synen. Och jag tror att det finns en mottaglighet bland många – inte minst bland många unga – för den här principiella synen. Det finns en attraktionskraft moraliskt och intellektuellt i en principiell syn.

– Det är viktigt att se sambanden mellan de här principiella rättighetsfrågorna, när det gäller att en funktionshindrad ska få tillgång till kommunala transportmedel och övriga människorättsfrågor som rör internationella brott, permanenta brott-målsdomstolen och även möjlighet till humanitär intervention, grava kränkningar o.s.v. Alla de här frågorna är ytterst kopplade till samma grundläggande värden.

– Att sätta in frågan om funktionshindrade i det stora liberala rättighetsperspektivet är viktigt. Tidigare har attityden mera varit att handikappade är det synd om. När man inte vädjar till medkänslan utan framhåller att man är en individ som är funktionshindrad och som kräver att bli behandlad som en likabehandlad individ, uppfattas detta som provocerande för den som är van att möta någon som vädjar till medlidande, sammanfattar Percy Bratt, advokaten som har mänskliga rättigheter som sin specialitet.

HOLGER NILÉN

STILETTEN ställde frågan om hur arbetet kring artikel 14 i Europakonventionen sker här i landet, samt hur den svenska regeringen ställer sig till en eventuell utvidgning av artikeln till att gälla även människor med funktionshinder. Redaktionen har inte fått något svar från regeringen och justitiedepartementet. RED

Sista dagen på jobbet

Foto: Johan Sjögren, STIL

– Allra farligast när det gäller det svenska samhällets attityd inför funktionshinder är föreställningen om att Sverige är bäst i världen när det gäller åtgärder för att människor med funktionshinder ska få likvärdiga villkor. Det första steget i att ändra på den synen är att svenskarna måste bli medvetna om att Sverige diskriminerar de funktionshindrade på alla nivåer!

Det säger Inger Claesson Wästberg, nu före detta handikappombudsman. STILETTENS reporter Holger Nilén träffade henne Valborgsmässoafton – hennes sista dag som ombudsman.

Den sista dagen är nästan som alla de andra under de nästan fem år som Inger Claesson Wästberg hann med att vara Sveriges första HO. Telefonen ringer, mötena avlöser varandra. Jag får vänta i nästan en timme. Men sedan tar hon sig tid också med mig.

Det finns mycket att tala om och någonstans måste man börja. Vad tycker hon egentligen om ordet handikapp? Hon använder aldrig ordet ”handikappad” utan i stället ”människor med funktionsnedsättning eller funktionshinder”.

HANDIKAPP UPPSTÅR

– Man har funktionsnedsättningar och

sedan uppstår handikapp i mötet med omgivningen. Det kan finnas väldigt tydliga hinder i omgivningen t.ex. att du inte kommer in på en buss om du är rullstolsburen eller att det saknas avfasade trottoarkanter. Andra hinder kan vara dålig kunskap hos omgivningen, bristande förståelse. Som handikappombudsman ska man arbeta för att få bort de handikappande situationerna.

FULL DELAKTIGHET OCH JÄMLIKHET

HO skiljer sig från andra ombudsmän genom det att hon arbetar med hela samhället och med alla åldrar från nyfödda till mycket gamla. Det finns ingen begränsning i vilka frågor man kan ta upp, eftersom lagen om HO säger att funktionshindrades rättigheter och intressen ska bevakas och målet är full delaktighet och jämlikhet.

Inger Claesson Wästberg betonar vikten av att HO:s självständiga ställning garanteras. I praktiken har hon levt efter detta synsätt men formellt är HO en myndighet vars verksamhet kan styras av regeringen genom anslag och regleringsbrev.

– Det är väldigt viktigt för en ombudsmannainstitution att själv kunna gå in och analysera områden där man misstänker att det finns problem eller där man har

blivit uppmärksam på att det försiggår diskriminering. Regeringens regleringsbrev pekar på vilka områden jag ska arbeta med, och eftersom budgeten är begränsad så blir det just de frågorna. Regeringen styr alltså i praktiken. Fast jag har arbetat med de frågor som jag bedömt som viktiga utifrån de ärenden som kommit in till mig.

STARTADE I HÄRD MOTVIND

För fem år sedan när HO:s verksamhet startade, var motvinden hård – inte minst från handikapprörelsen, som menade att ombudsmannen inte fungerade som man tänkt sig. Det var ett tandlöst ämbete, tyckte man. Inger Claesson Wästberg ser mycket glad ut när hon berättar om en av de största kritikerna ordföranden för Synskadades Riksförbund, Lennart Nolte. – Idag säger han att han ändrat sig och insett vilken roll den här myndigheten kan spela. Det känns roligt för oss alla här på myndigheten.

– Det är oerhört viktigt att man har goda kontakter med handikapprörelsen. Grunden är ju att de människor som är berörda känner att det är deras rättigheter den här myndigheten tillvaratar.

Att arbeta med frågor kring diskriminering faller naturligt för Inger Claesson

"Sverige diskriminerar funkt

Wästberg. Hon har barn som har funktionsnedsättningar (en son har läs- och skrivsvårigheter) och hon har jobbat med dessa frågor i mer än 30 år. Hon har också varit inkallad till Bengt Westerbergs socialdepartement som sakkunnig i LSS-lagstiftningen. Hennes arbete har hela tiden handlat om grundläggande frågor om mänskliga rättigheter.

– Jag arbetade med diskrimineringsfrågor som rörde apartheid i Sydafrika. På 60-talet såg jag de stora institutionerna i Sverige där utvecklingsstörda fanns och jag började arbeta för att stänga dem. Med perspektivet från Sydafrika, kom jag av en slump in och såg diskrimineringen av funktionshindrade i Sverige.

SYDAFRIKA HAR EN BRA LAGSTIFTNING

– Sydafrika har nu fått en bra handikapplagstiftning. I Sverige har vi naturligtvis fler individuella rättigheter och ekonomiska rättigheter och i praktiken rätt att få hjälpmedel. Men det är intressant att man i Sydafrika tar diskrimineringsfrågorna kanske mera på allvar än i Sverige.

Inger Claesson Wästberg trodde inte hon skulle arbeta med frågor kring funktionshinder så länge. Hon trodde nog att det skulle gå fortare att ändra på saker. Det har också skett stora förändringar. Barn lämnas inte till institution idag, de växer upp i sin familj och går i skolan. HO har varit inbjuden till Rumänien och andra länder som expert och kunnat berättat att i Sverige fanns också en gång stora institutioner. Men det går att förändra. Det visar på möjligheter och ger hopp.

GLAD ÖVER DEN NYA LAGEN

HO är glad över den nya lag som träder i kraft dagen efter att hon slutar sitt ämbete, den 1 maj. Det är en lag som förbjuder diskriminering i arbetslivet, vilket innebär att HO ska kunna dra ärenden inför Arbetsdomstolen.

– Jag upplever att det är vår förtjänst. Vi har gjort stora undersökningar inom arbetslivet och visat att arbetslösheten bland funktionshindrade är extremt mycket högre än i andra grupper. Och ungefär var tredje (30 procent) person med funktionsnedsättning upplever att de bli-

Jag är glad över den nya lag som nu träder i kraft. Det är en lag som förbjuder diskriminering i arbetslivet och som innebär att HO kan dra ärendet inför arbetsdomstolen. Den är till stor del vår förtjänst.

Illustration: Jenny Gustavsson Ewers

Resultatet av vår enkät ser vi i ett hundratal pressklipp som säger att kommunerna börjar investera och ta fram planer på tillgänglighet.

vit diskriminerade på grund av sin funktionsnedsättning. Mitt i glädjen för allt det som lyckats finns flera nedslående exempel. Det allvarligaste är det systematiska domstolstrots som vissa kommuner utövar mot sina egna medborgare. HO har i fem år krävt att regeringen inför sanktioner mot dem som trotsar lagen. Det finns kommuner där man fullständigt struntar i domar i läns- och kammarrätt och det handlar om hundratals domar.

MAKTLÖSHET

– Detta skapar en känsla av maktlöshet. Det är svårt att föreställa sig något annat område där domstolstrots under så lång tid skulle accepteras. Det framstår som en symbolfråga: När det gäller människor med funktionshinder behöver inte lagen följas.

Barn med funktionshinder är speciellt utsatta. En femtedel av anmälningarna och en fjärdedel av samtalen till HO

gäller just barn. HO slår fast att rättssäkerheten för barn med funktionsnedsättning är svag i skolan. Hon berättar om Steve Sehlberg som blev jätteglad när han kom in på Sveriges populäraste gymnasieutbildning, medieprogrammet. Tyvärr räckte inte hissarna på S:t Eskils gymnasium till för Steves rullstol. Och trapporna var för många och oöverstigliga. Därför fick han byta drömutbildningen mot handel och administration på en annan skola i stället.

REN DISKRIMINERING

– Det är ren diskriminering att en funktionshindrad kille som har betyg för att komma in på gymnasiets populära medielinje inte kan börja sin utbildning därför att de lokalerna inte är tillgängliga. Liksom Independent Living vill HO att FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor med funktionsnedsättning ska inlemmas i den svenska

ionshindrade på alla nivåer.”

lagstiftningen. I förra numret av Stiletten uttalade HO idén om att använda FN:s Barnkonvention, som förlaga för det arbetet.

På vilket sätt kan man använda Barnkonventionen redan nu när det gäller funktionshindrade?

– Barnkonventionen är juridiskt bindande till skillnad från standardreglerna. Två paragrafer i Barnkonventionen tar upp förhållanden för funktionshindrade barn. De paragraferna ska man naturligtvis använda sig av. – Då man tittar på svensk lagstiftning när det gäller barn så är skollagen väldigt viktig liksom socialtjänstlagen. De båda ligger i linje med Barnkonventionen. Men om man inte får det stöd man har rätt till enligt skollagen så finns det ingen möjlighet att få detta prövat i domstol. Du kan göra ditt problem till tillsynsärendet i skolverket men det saknas sanktionsmöjligheter.

STANDARDREGLERNA

KOM TILL PÅ SVENSKT INITIATIV

Sverige ville ha en konvention som fördömer diskriminering av funktionshindrade och drev detta i FN. På svenskt initiativ kom standardreglerna till. Det gör också att Sverige är förpliktigat att omsätta dessa i praktiken. Inom vissa områden som medicinsk vård och behandling, rehabilitering, stöd och service ligger Sverige bra till. Vi ligger betydligt sämre till när det gäller tillgänglighet och diskrimineringslagstiftning eftersom det saknas lagstiftning inom näringsverksamhet.

När det gäller tillgängligheten har Australien, England och framför allt USA en långt bättre lagstiftning. – I New York dit jag ska flytta har man fasat av varanda trottoarkant vid övergångsställen inne på Manhattan. Man kan också som rullstolsburen åka med de reguljära bussarna och komma in i dem utan att lyftas. Det kan man inte i Stockholm.

På det här området måste den svenska lagstiftningen förbättras och man måste också komplettera diskrimineringslagen i arbetslivet med en lag som förbjuder diskriminering i näringsverksamhet – olika typer av tjänster och service ska göras till-

gängliga för alla. HO tror att den nya lagen mot diskriminering i arbetslivet kan vara en murbräcka för andra lagar.

När tror du att man täckt hela fältet som FN:s standardregler går ut på?

DET ÄR NÖDVÄNDIGT ATT FN:S STANDARDREGLER INFÖRLIVAS I SVENSK LAG

– Det är nödvändigt att FN:s standardregler införlivas i svensk lag. Processen är igång och jag tror inte att den går att stoppa. Lagmässigt bör man ju kunna fatta beslut inom ett år på de områden jag nämnt. Men därifrån till att besluten är genomförda kan det ta fem till tio år.

Är EU ett forum för att driva frågor om diskriminering av människor med funktionsnedsättning?

– Det är viktigt att handikappanpassning och anpassning av samhället sker i flera länder samtidigt så att man också kan resa fritt. Det finns en internationell handikapprörelse som har stor intressegemenskap. Man kan inte utesluta ett plötsligt språng också inom EU där dessa frågor lyfts fram.

”Jag har lyckats stoppa de värsta försämringarna” sa du sammanfattande i Dagens Eko. Vad innebär det?

– Flera områden har varit utsatta för stora besparingar och det har också skett lagändringar inom de områden som har bra lagstiftning. Det har skett försämringar inom LSS, och det har skett försämringar i socialtjänstlagen, vilket t.ex. innebär att flera insatser i socialtjänstlagen idag inte kan prövas i domstol, vilket tidigare var möjligt. Men det område där vi lyckades stoppa den största försämringen var faktiskt förslaget på en besparing på en miljard när det gäller barns rätt att få personlig assistans. (I den frågan agerade tre ombudsmän tillsammans, HO, BO och JÄMO).

INGEN ÖVERSTANDARD

– Det är klart att människor med funktionshinder inte har förskonats av nedskärningar. Om de drabbats mer än andra är svårt att säga. Är du i behov av personlig assistans så kan ingen säga att

du måste minska behovet av att gå på toaletten med 50 procent. Vissa grundläggande mänskliga behov måste tillgodoses – att klä på sig varje dag, att komma upp varje dag och att äta. Det är ingen överstandard.

När HO utsågs för fem år sedan var en vanlig kommentar: Handikappombudsman behövs det i Sverige? – Den här tron har också de flesta journalister jag mött och när jag säger att vi inte är bäst i världen blir man väldigt förvånad. Om jag sen säger att Bank of England har en handikappolicy så stämmer det inte med den världsbild de flesta har. HO har arbetat mycket med utåtriktad information bl.a. genom medierna. Möjligheten till att begära in uppgifter och kalla till överläggningar har varit viktiga arbetsinstrument.

KARTLÄGGNINGAR

– Vi har gjort många kartläggningar och utredningar och fått fram fakta. Jag tror inte att det var någon som trodde att bara hälften av landets grundskolor är anpassade för rörelsehindrade. Det gäller inte bara barn utan också föräldrar med funktionshinder. Du ska också kunna jobba i skolan om du har en funktionsnedsättning. Så det är stora grupper som utestängs.

– Det är inte så att jag suttit här och haft några personliga åsikter. Utan vi har först undersökt hur det ser ut och sen har jag uttalat mig. Det tycker jag är en viktig grund som ombudsman, att först samlar in fakta för att sedan kunna säga någonting.

MÅNGA KOMMUNER TAR NU FRAM

PLANER PÅ TILLGÄNGLIGHET

På Kommunförbundet är man väldigt irriterade över vår senaste enkät om tillgängligheten. Men vi hade dem med oss när vi gjorde den förra. De hade inget att invända då. Det är naturligt att göra uppföljningar för att se om det händer någonting. Resultatet visar att många kommuner håller på att ta fram planer och gör inventeringar. Bara i år har vi sett 90 pressklipp som speglar arbete som är på gång ute i kommunerna. Processer där man politiskt diskuterar handikappplaner

eller där man gör inventeringar. Det är ett resultat av de här undersökningarna.

Göteborg har nu också svarat på enkäten om tillgänglighet och Stockholm är på väg in med sitt svar. Att de dröjt så länge säger också något om att man inte har fakta om hur det ser ut. Har man genomfört uppföljningar lokalt så kan man svara. Vet man inget behöver man inte göra något.

RÄTTIGHETSLAGSTIFTNING VIKTIG

– Jag använder ordet domstolstrots när en enskild har överklagat ett beslut om han/hon fått nej i kommunen till någon rättighet enligt LSS. Om länsrätten säger att man har rätt till det man begärt och domen inte verkställs av kommunen då är det domstolstrots. Det är en minst tio år gammal fråga. – Man väger olika saker mot varandra i kommunerna. Det är därför rättighetslagstiftning är viktig, att det finns vissa behov som måste gå före andra. Det återspeglas i LSS som är en rättighetslag. Enligt den har man rätt till personlig assistans, rätt till stöd och avlastning i t.ex. en familj med funktionshindrade barn. En rättighetslag ska gå före. Här blir konflikten tydlig mellan kommunalt självstyre å ena sidan och rättighetslagar å den andra.

– Jag är övertygad om att alla de undersökningar vi har gjort och de rapporter jag har skrivit om bristen på tillgänglighet förr eller senare måste leda fram till politiska beslut. I den diskussion som förts i media har vi fått upp de här frågorna till diskussion. I år har det varit 1100 artiklar om HO:s arbete, där mycket har handlat om tillgänglighet. Det är väldigt stort genomslag för de här frågorna. Intressant är att de har kommit in på ledarsidor – nu är det inte bara snyft-reportage. Det är fakta som ligger på bordet

HO säger att hon i stort tycker bra om Bengt Lindqvists bemötandeutredning. Det är ett enormt bra underlag han tagit fram. HO stödjer de lagändringar som Lindqvist har föreslagit – i mångt och mycket förslag som HO redan lämnat.

DUBBEL DISKRIMINERING

Det är viktigt att det är flera som tar fram fakta och visar på hur den dagliga situationen ser ut för människorna med funktionsnedsättning, tycker HO. Man har exempelvis liksom HO visat på den dubbla diskriminering som kvinnor med funktionsnedsättning utsätts för. Det är bra med upprepade undersökningar som

STILETTEN nr 2/99

ger samma bild för då får HOs egna undersökningar ännu större trovärdighet.

– Det behövs mycket forskning på det här området. Staten borde lägga mer pengar på sådan forskning. Nu sa man i budgetpropositionen att man avsatte 55 miljoner som skulle räcka till forskning, ökad teknikkompetens, kompetensutveckling, stöd till handikapporganisationer etc. Det är inte satt i relation till de verkliga behoven.

– Jag hoppas att resultatet av Bengt Lindqvist utredning blir mer än den här lilla potten i budgetpropositionen. Blir det resultatet har man inte tagit utredningen på allvar.

Inger Claesson Wästberg har träffat sin efterträdare men hon vill varken recensera honom eller ge råd. Hon betonar att HO är politiskt obundet. Hon har själv inte haft några politiska uppdrag på många år. Men HO får inte ha några som helst sidouppdrag, tycker hon. I och med det vida arbetsområde som finns kan man ju komma i situationer där man behöver begära in uppgifter. Därför är det viktigt att man inte har knytningar åt något håll.

Jag hoppas att resultatet av Bengt Lindqvists utredning blir mer än den här lilla potten i budgetpropositionen. Blir det resultatet har man inte tagit utredningen på allvar.

HOs sekreterare knackar på dörren och säger att nästa besök har kommit. Som tur är jag förberedd och har hunnit fram till sista frågan: Vad ska HO göra nu när hon lämnar sin post?

FLERA BOLLAR I LUFTEN

– Jag har flera bollar i luften. Jag har fått några erbjudanden och jag har några egna idéer. Någon gång under hösten ska jag landa någonstans. Efter ett långt sommarlov. – Att jag slutade berodde på min man som nu fått arbete i New York. Han är redan där. Själv har jag arbetat extremt mycket både under åren som ombudsman och under mina år på departementen och maken har fått dra ett stort lass för att stötta våra barn. Nu är det min tur.

Tack och adjö då! Inger Claesson Wästberg.

HOLGER NILÉN

...och början på ett nytt

Den 25 maj tillträdde en ny Handikappombudsman, HO. Han blir den andre men den första mannen på posten. STILETTEN träffade honom dagarna efter det han tillträtt jobbet.

Det var en torsdag härom veckan det hände. Lars Lööw, dåvarande ordföranden i Handikappförbundens Samarbetsorgan, HSO, uppvaktade socialministern. Efter uppvaktningen bad ministern honom att stanna kvar och frågade då om han var intresserad av att bli Handikappombudsman. – Då sa jag "Oj", berättar Lars Lööw i sin välstrukna grå kostym och välknutna slips med slipsnål.

Mitt i stressen med att förbereda en av sina sista konferenser som ordförande i HSO tar han sig tid med en intervju. Han berättar om alla spekulationer som förekommit inom handikapprörelsen om vem som skulle bli ny HO. Och så blev det han. Fast kanske var det inte så underligt. Han har arbetat länge med frågorna och så är han född i det socialdemokratiska partiet. Mamma är Maj-Lis Lööw, fast det är det inte så många som vet, hävdar han själv.

JAG BAD ATT FÅ TÄNKA ÖVER HELGEN

– Jag bad att få tänka över helgen och på söndagskvällen bestämde jag mig för att säga ja. Tvekan berodde på mitt arbete inom HSO och så hade jag precis sagt ja till valberedningen för omval till ordförandeposten. Sen måste man fundera på om man själv har förmågan att tillföra något och klara av det, tillägger han. Man ska alltid tänka efter och inte springa in i något, säger han.

– Mina kvaliteter för jobbet är att jag

Foto: Johan Sjögren* STIL

"Det är möjligt att jag inte kommer att använda mig av informationsinstrumentet på samma sätt och i samma omfattning som Inger, för jag har inte samma kompetens som hon. Jag kommer att arbeta gentemot myndigheter på andra sätt".

är handikappolitiskt erfaren. Jag har arbetat med frågorna i hela mitt yrkesverksamma liv – tio år ungefär – och till det kommer mina egna erfarenheter av att vara förälder till ett funktionshindrat barn. Och så är jag jurist. Det är en fördel

eftersom myndigheten fått en ny lagstiftning att tillämpa från 1 maj.

MEDLEMSSKAPET I FUB

SKA JAG BEHÅLLA

Lars Lööw har tre barn (ett och ett halvt, sex och nio år). Det är den äldste som har Downs syndrom och som gjorde att Lars Lööw gick med i FUB, Riksförbundet för utvecklingsstörda barn och vuxna. Det medlemskapet tänker han behålla och så pekar han på slipsnålen med FUB-märket.

– Så nålen kommer jag också att ha kvar, skrattar han.

Lars Lööw tillhör en annan generation än sin föregångare. Han är 34 år och tror att det är en fördel för arbetet inom HO att vara ung. Det är spännande att få in unga profiler på handikappområdet, tycker han och så hoppas han att ungdomarna ska komma mer i fokus.

NY SITUATION

FÖR MYNDIGHETEN

Han vill inte göra några jämförelser med sin föregångare. Han säger bara att de är olika och att de har olika bakgrund. Det blir också en ny situation för myndigheten när den nya lagstiftningen träder i kraft 1 maj. Arbetssättet måste då förändras en del när det gäller HO:s agerande på arbetsmarknaden. Det finns däremot inga nya arbetsinstrument i HO:s övriga verksamhetsfält. Hur kommer då den nye HO att arbeta?

– Det är möjligt att jag inte kommer att använda mig av informationsinstrumentet på samma sätt och i samma omfattning som Inger, för jag har inte samma kompetens som hon. Jag kommer att arbeta gentemot myndigheter på andra sätt än vad hon gjort.

Lars Lööw kommer att följa upp en del av de utredningar som förra HO gjort. Han vill återigen skaffa en uppfattning om hur människor med funktionshinder upplever sin situation på arbetsmarknaden med tanke på den nya lagstiftningen. Den nya kunskapen ska sedan ligga till grund för framtida utvärderingar för att se vad lagstiftningen fått för effekt. Independent Living Sverige har länge kämpat för att få in ett tillägg i grundlagen som förbjuder diskriminering av människor med funktionshinder. Är det nödvändigt med ett sådant tillägg?

TILLÄGG NÖDVÄNDIGT

– Ja jag tycker att det är nödvändigt! Nu diskuteras hur ett sådant förslag ska se ut. Handikapputredningen föreslog en form som ratades av justitiedepartementet med tillägg i andra kapitlet i Regeringsformen. Bengt Lindqvist har föreslagit en annan lösning som är mera politiskt markerande. Det tycker jag är bra, men det utesluter inte en fortsatt diskussion om ändring av andra kapitlet.

FN:s Barnkonvention är i viss mån inlemmad i svensk lagstiftning. Vad tycker du om att internationella konventioner på handikappområdet förs in i svensk lagstiftning?

– Låt mig bli jurist ett tag. Det du talar om är ett nytt sätt att använda konventioner. När jag läste juridik på 80-talet var den svenska principen att inte direktimportera konventioner. I stället skrevs nya svenska lagar för att klara av de åtaganden man hade i konventionerna.

BARNKONVENTIONEN

DIREKT IN I SVENSK LAGSTIFTNING

– Nu har man valt att föra över den Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter och i viss mån Barnkonventionen direkt in i svensk lagstiftning. Det är spännande. Om det fanns en mer konkret konvention – och inte bara standardregler – så skulle det vara intressant att föra in sådan diskussion.

– Det kommer nog att dröja innan FN:s standardregler kan inlemmas i svensk lagstiftning – om det nånsin kommer att hända.

– Det kommer nog att dröja innan FN:s standardregler kan inlemmas i svensk lagstiftning – om det nånsin kommer att hända.

För Lars Lööw är det mest intressant

hur reglerna ska utvecklas. Vad händer när Bengt Lindqvists mandat som speciel rapportör angående diskriminering av funktionshindrade går ut om ett år? Lindqvist har skickat ut brev till folk runt om i världen för att diskutera just om vad som ska hända efter hans mandatperiod. Där finns förslag på att utveckla standardreglerna till en konvention. Men alla är inte överens om att det är den bästa vägen att gå.

KONVENTION HAR STÖRRE TYNGD

Nye HO menar att intentionerna i de två lagarna LSS och LASS är frågan om att ge grundläggande stöd för att människor ska kunna få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda och kunna utöva sina mänskliga rättigheter. Men det är klart att en konvention har större tyngd än standardregler och kan i viss mån bli bindande. Då skulle man kunna tänka sig att svenska regeringen rapporterade om diskriminering av funktionshindrade var tredje år till FN. Under förutsättning att det finns en övervakningskommitté som i Barnkonventionen.

– Det är en av de modeller man bör fundera på. Först måste standardreglerna ändras något, sen måste det till en konvention som slutligen förs in i den svenska lagstiftningen. Det är ett långsiktigt arbete. Handikappolitiskt arbete är långsiktigt arbete. Men mycket sker alldeles för långsamt.

Skulle ett följande av EU-lagstiftningen kunna vara ett starkare instrument än det svenska?

– Det är inte alls omöjligt. Med den koppling som finns till EG-rätten och rättsutvecklingen inom ramen för den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter så är rättighetstänkandet ännu tydligare där. Det är onödigt att uppfinna hjulet en gång till. Vi har ju den europeiska konventionen med sina tilläggsprotokoll och möjligheter att utveckla den.

"CIVILA RÄTTIGHETER"

Det finns några fall av diskriminering som förts till Europadomstolen. Då har man talat om "civila rättigheter" som kan vara svårt att föra över på den svenska rättsbegreppsapparaten. Ett fall gällde möjlighet att besöka institutionsboende utvecklingsstörda och beslutet i domstolen ledde till en förändring i den svenska lagstiftningen. Det är nu inte längre lika aktuellt när institutionerna i den formen

avvecklats.

– Den juridiska kompetensen ökar inom handikapprörelsen och det är inte omöjligt att handikapprörelsens jurister snart driver fall till Europadomstolen.

Även socialtjänstens rättighetskaraktär som ifrågasätts alltmer kan vara möjlig att försöka pröva i förhållande till den europeiska konventionen, tycker Lars Lööw. Men då för man talan mot den svenska staten. Och eftersom HO är en del av den svenska staten kan HO aldrig driva ett sådant fall.

BYTER SIDA

– Jobbet som HO innebär att jag byter sida. Det innebär begränsningar, men man får å andra sidan andra instrument att påverka med och andra kontaktytor.

Det är viktigt att komma ihåg att HO och handikapprörelsen är olika saker och kan komplettera varandra. Tittar man på målsättningen, första paragrafen i lagen för HO innehåller den detsamma som står i stadgarna för HSO: "Full delaktighet och jämlikhet." – Det är klart att jag tänkt extra mycket på detta. Det måste också regeringen ha gjort.

Hur ska man komma till rätta med kommunernas domstolstrots?

– (Han skrattar till)... Ja (suck) det som saknas är ett politiskt beslut som talar om att man vill göra någonting. Då finns redskapen. Det här är något jag kommer att driva. HO ska verka för "delaktighet och jämlikhet" så det är uppenbart en ojämlikhet att inte behandlas lika inför lagen. Jag delar Bengt Lindqvists analys av domstolstrotset när han kallar det för "det yttersta exemplet på ett dåligt bemötande".

– Det handlar förstås om tillgång till sanktioner, och de finns för enskilda och HO bara på arbetsmarknadsområdet. Kommunerna har visat att de är beredda att strunta i domar och då ser jag ingen annan väg än att man har ett instrument som slår tillbaka mot trotset. Fängelse för enskilda lokalpolitiker tror jag inte speciellt på. Det är fråga om ekonomiska styrmedel: vite eller böter. Nye HO tillägger att Bengt Lindqvist kommit med spännande förslag i Bemötandeutredningen, Lindqvists "nia".

SAKKUNNIG I LINDQVISTS "NIA"

Lars Lööw, som var sakkunnig i utredningen, var positiv till förslaget under utredningsarbetet och är det nu också.

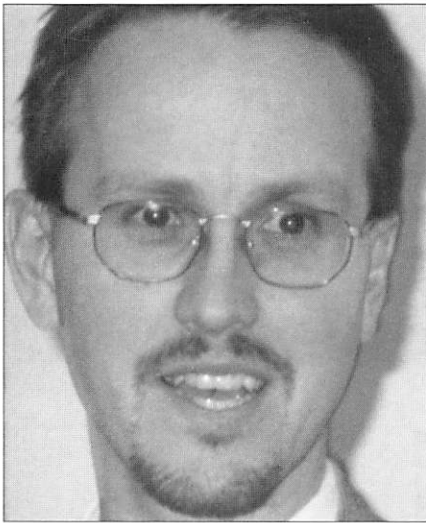

Foto: Johan Sjögren* STIL

Socialtjänstutredningen är en annan utredning han suttit i. En gång i tiden satt han också med i Assistansutredningen.

– Den möjlighet HO har att kalla till sig och hålla överläggning med andra myndigheter är ett verksamt instrument. Skolverket har skrivit en rapport om ökade sanktionsmöjligheter i skollagstiftningen. De konstaterar att för det mesta räcker det med överläggningar och tillsynsrapporter för att man ska vidta åtgärder från huvudmännens sida. Men ändå tycker de att det behövs sanktionsmöjligheter för att lägga ordentlig tyngd bakom. Förmodligen kommer sanktionsmöjligheterna inte behöva användas speciellt ofta. Sanktioner måste användas med visst förnuft.

Att man i media namnger restauranger som diskriminerar, att man pekar ut – är det en bra metod?

– Idag är HO:s enda sanktionsredskap att ge negativ publicitet. Är det så att HO skriver och uppmärksammar ett enskilt företag leder det förmodligen till negativ publicitet vilket är ett instrument man inte får underskatta.

Vad gör du efter förra HO:s utredning om tillgänglighet i kommunerna?

– Jag kommer att följa upp årsrapporten. Där finns också många små undersökningar exempelvis om den fysiska tillgängligheten i länsrätten. Det är ett intressant sätt att jobba på – att titta på ett mera avgränsat område. – Under de fem år myndigheten byggts upp har det genomförts ett antal övergripande undersökningar (kommunenkaterna, enkäten till de statliga myndigheterna, arbets-

marknadsundersökningar). Sådana behövs då och då. Med dessa som utgångspunkt kan det vara intressant att göra mindre och djupare undersökningar.

Ett område som Lars Löw är "störd över" är den demokratiska processen. Kanske är det bättre att ta upp den frågan tillsammans med ett val, säger han. Det finns mycket om detta i kommunenkäten – den bristande fysiska tillgängligheten till lokaler, att man inte ens efter förfrågan tänker lämna ut samhällsinformation.

OVÄRDIGT VÅRT SAMHÄLLE

– Det är ett område som inte är värdigt ett samhälle som det svenska. Att stora grupper i samhället faktiskt inte kan ta del av den grundlagsstadgade informationsfriheten. Synskadade, utvecklingsstörda, personer med läs- och skrivsvårigheter, fysiskt funktionshindrade som inte ens kan ta sig in på myndigheten för att fråga. De måste ringa i förväg och beställa tid och tala om varför och vad de vill ha. Sådant som alla andra slipper.

– Jag vet att det varit en del kritik från kommunhåll, att enkäterna varit för detaljerade och svåra att svara på. I framtiden vill ja pröva mera begränsade enkäter för att få en bra svarsfrekvens.

EN STARK OFFENTLIG SEKTOR

– GARANTI FÖR VÄLFÄRD

En stark offentlig sektor skulle vara den bästa garantin för de funktionshindrades välfärd. Men samtidigt är kommunerna både finansiär och tjänsteproducent. Man borde som funktionshindrad få pengarna i handen och få välja vem som skulle utföra den tjänst man behöver?

– Det förutsätter en stark offentlighet som är beredd att satsa pengar på människor med funktionshinder som då blir både finansiärer och ansvarstagare precis som med personlig assistans. Det har jag ingenting emot. Problemet med personlig assistans är att valfriheten i viss mån har försvunnit för de allra svårast funktionshindrade.

– Vid bostadsanpassning finns den möjligheten. Det är du själv som står som uppdragsgivare även om det inte tillämpas så av alla kommuner. Lagen bygger faktiskt på att du själv ska köpa upp ombyggnationen. Det finns många exempel där det inte fungerar just därför att man ser sig som totalentreprenör från kommunens sida.

KOMMUNERNAS "SVARTEPETTERSPEL"

Lars Löw tycker att begreppet "In-

dependent living" – att själv få inflytande över sitt liv – är "självlklart viktigt". Det är därför oroande med de diskussioner som förs från Kommunförbundet, som vill föra över makten att styra över liv tillbaka till kommunerna, betonar han. Han kallar det "Ett svartepetterspel där ingen vill ta ansvar". Det är också titeln på den konferens han ska inleda dagen därpå. Utgångspunkten är den rapport om samlad lag om vård och omsorg som Kommunförbundet skrev inför sin kongress.

I USA har man en ADA-lag, en antidiskrimineringslag som är total. Är det bra med en heltäckande lag eller är det bättre med den lapptäckepraxis med många olika lagar som tillämpas i Sverige idag?

NYA KRAV PÅ LAGSTIFTNINGEN

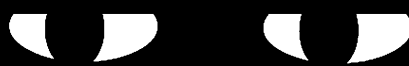
– Vi har inte samma rättstradition som i Amerika. Men jag tror att man bör fundera mer på de förändringar som samhället måste genomgå i samband med internationaliseringen. Internationella åtaganden ställer faktiskt nya krav på den svenska lagstiftningen. – Att direkt inlemma den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter i svensk lagtext är ett nytt grepp så visst händer det saker. Jag tycker inte man ska vara främmande för att fundera över ett totalgrepp. Handikappfrågor berör så "himla" många områden av samhället så det är lätt att man missar ett område om man delar upp det. Kommer du att ta många egna initiativ, som förra HO gjort?

– Ja, och det är det som känns mest spännande. Men det är mycket som händer framöver – framför allt översynen av ombudsmannen. Det kommer att påverka mitt arbete. – Det viktigaste är nu när ombudsmannen fått en ny uppgift, att ordentligt ta tag i och finna formerna för att arbeta med den nya lagstiftningen mot diskriminering i arbetslivet. Sen finns det så "himla" många andra frågor som jag egentligen vill ta mig an, men det måste jag tänka över.

– Ett gott förhållande med Independent Living-rörelsen hoppas jag på och med hela handikapprörelsen. Formerna för hur vi ska hålla kontakt har jag inte funderat noggrannare över. Jag förutsätter att människor som jag känner kommer att fortsätta att prata med mig, skratrar nye HO Lars Löw.

HOLGER NILÉN

Ett anonymt samtal till en myndighet kan i ett enda slag förändra ditt liv – till ett helvete. Och du har inte en chans.

För många av STILETTEN:s läsare med funktionshinder är ett godtyckligt och maktfullkomligt bemötande från myndigheters tjänstemän vardagsmat. Detta vittnar bl.a. Bengt Lindqvists Bemötandeutredning om. Men kan det vara så att tjänstemännens bemötande indikerar en attityd – en tolkning av den roll man har som tjänsteman. Man ser sig själv som representant för folket. Man har mandat att döma och man reflekterar inte över att man ibland ställer sig över lag och ordning.

Susanne Feinsilber är advokat och för ofta människors talan gentemot myndigheter. Ett aktuellt fall upprör henne särskilt.

– Det värsta är nog angiverisystemet. Att du när som helst med ett anonymt telefoniskt samtal kan göra livet surt för någon annan. I det här fallet gällde det försäkringskassan och rätten till sjukbidrag.

Ett telefonsamtal från en avskedad konsult var startskottet för en formlig hetsjakt på min klient. Efter försäkringskassans snabbutredning ställdes hon inför faktum – ett halvt decenniums sjukbidrag skulle återbetalas.

Konsulten gjorde gällande att den tidigare uppdragsgivarens hustru, trots sjukbidrag, dagligen arbetade på sin mans företag.

Till stöd för försäkringskassans beslut lades tre personers vittnesmål. Den tidigare konsulten och två tjänstemän från försäkringskassan. De senare vägrade infinna sig till förhör i domstolsförhandlingarna. I stället lämnade de skriftliga vittnesmål genom försäkringskassans ombud.

– Ett upprörande beteende i strid med gällande rättspraxis. Då målet rörde en civil rättighet i Europakonventionens mening, skall den enskilde ges möjlighet att motförhöra den person vars utsaga åberopas emot en. Något som ju omöjliggjordes genom detta agerande

– Vad som förvånar mig är försäk-

Ett fall bland många

Omständigheterna i den här artiklen kan illustrera orsaken till ett alltmer växande krav på ett värdigt bemötande och en professionell handläggning i kontakten mellan medborgare och myndigheter som försäkringskassan.

ringskassans snabba "dom" och att man så envist hållit fast vid den. Försäkringskassan har som alla förvaltningsmyndigheter en utredningsplikt och utredningen ska präglas av objektivitet.

Detta handlar ju om rättssäkerhet. Utan professionell hjälp är medborgaren ibland praktiskt taget chanslös. Tjänstemännen handlägger ärendet och kan endast ställas till svars för tjänstefel. Politikerna som tar besluten kan inte dömas vid konstaterade lagbrott. Till det kommer det ökade domstolstrotset.

Idag struntar kommunerna i att verkställa domar som gått dem emot i hela 25% av fallen.

I det här fallet slutade det väl för den enskilde, men först i andra instans. Kam-

marrätten fann att det inte fanns tillräcklig grund för kassans beslut, och upphävde beslutet om återkrav i sin helhet.

GODTYCKLIGT

Som exempel på försäkringskassans – ibland – godtyckliga handläggning, nämner Susanne ett fall som gällde ansökan om extra tilldelning av personlig assistans, där handläggaren i slutändan konstaterade: "x har det ju så jobbigt. Och vi tyckte att vi skulle ge honom rätt den här gången så att han inte behöver gå vidare till länsrätten."

ROLAND EWERS*

Gert Persson, rullstolsburen och tjänsteman på försäkringskassan säger:

LASS - "Lagen om anställt sällskap"

Gert Persson är handläggare på försäkringskassan – och rullstolsburen. Jag får kontakt med honom via en bekant och ringer upp på semestern på Treklöverhemmet. Gert Persson är mycket kritisk mot assistansreformen, vilken han själv döpt om till "Lagen om anställt sällskap"

– Den här lagen fungerar ju inte alls som det var tänkt inleder Gert. Personliga assistenter används som sällskap. Som enda vännen och kontakten med yttvärlden. Man låter assistenten ta alla initiativ. I kontakten med myndigheter o.s.v. Assistenten får ringa och assistenten får skriva korrespondens. Assistentens uppgift blir också att ta initiativ till fritidssysselsättning och liknande.

PASSIVISERANDE

Det var ju meningen att den personliga assistenten skulle vara ett redskap så att brukaren själv skulle kunna utföra dessa verksamheter och därmed en möjlighet att bryta isolering och passivitet. Som det nu är fungerar det ju tvärt om. Många blir istället ännu mer passiviserade och isolerade. Personligen kallar jag reformen "Lagen om anställt sällskap".

Gert som själv kör rullstol sedan 25 år tillbaka är handikappolitiskt engagerad i RTP, Riksföreningen för Trafik och Polioskadade. Han arbetar där med ryggmärgsskadefrågor. Det är alldeles för lätt att falla in i en bekväm roll, när man är nyskadad, kommer hem och har ett antal timmar personlig assistans beviljad, anser han.

– Jag tyckte själv att det var bra att komma hem och ensam tvingas steka ägg och koka kaffe. Det gjorde att jag började fungera igen.

Det saknas utbildning i rollen som arbetsledare, fortsätter Gert. Kommunen tillhandahåller allt: rekrytering, schemaläggning o.s.v. Allt är färdigdukat och det är bara att ta emot. Det är passiviserande. Då föredrar jag hemtjänsten, som åtminstone lämnade över en del av initiativet åt den assistansbehövande. I Falkenberg

fungerar hemtjänsten utmärkt.

Jag påpekar att många brukare av personlig assistans under långa perioder i sitt liv varit förtryckta och fråntagna sitt egenvärde. Att en hörnsten i IL-ideologin är just kamratstöd och bra arbetsledarutbildning. Kamratstöd för att stärka varandra genom att dela med oss av våra gemensamma erfarenheter av funktionshinder och attityder från omgivningen. Bra arbetsledarutbildning och bra arbetsledning därför att vi själva är bäst på våra egna behov. Gert vet inte mycket om IL och dess roll i framväxandet av den nu etablerade assistansreformen.

– Jag har inte hört talas om STILETTEN, säger Gert – skulle den finnas på min kassa? Jag får titta i hyllan. GIL, känner jag till. De anordnar personlig assistans. Men i övrigt vet jag ingenting

om Independent Living och idéerna bakom.

För Gert handlar det i första hand om rätten till arbete. Han engagerade sig i RTP för att förändra inställningen där. Som det är nu tillhandahåller man advokater som ska bevaka medlemmars rätt till förtidspension. Det är fel, menar han.

– Livet är ju slut om man blir förtidspensionerad vid 30. Det handlar om att i första hand få ett jobb, en fot in i arbetslivet, för att sedan arbeta sig upp i sin karriär. Advokater borde istället bevaka rätten till arbete. Idag har vi ju en ny lag på arbetslivsområdet som ska motverka diskriminering av funktionshindrade. Den borde man kunna använda.

Ser du någon fara i ditt resonemang? Det har ju förekommit kritik mot försäkringskassan som i vissa fall i ren sparnit handlat fel.

LITE KRAV FÅR MAN JU HA

– Rötägg finns det ju alltid. Vi följer "Allmänna råd" och våra intentioner är att arbete är livskvalitet. Lite krav får man ju ha. Det är svårt att ta sig ur arbetslöshet och passivitet. Jag uppmanar alltid mina kunder att ompröva och överklaga och jag ser inte det som något misslyckande om domen faller på ett annat sätt.

Gert arbetar som handläggare på försäkringskassan i Falkenberg. Men inte med ärenden som rör funktionshinder. Han ser det som en konflikt i det att han själv kör rullstol.

– Jag har inte någon personlig assistans bl.a. därför att jag skulle förlora på det ekonomiskt. Och som sagt, hemtjänsten fungerar alldeles utmärkt för mig.

Gert menar att försäkringskassan sköter sina ålägganden inom socialförsäkringen väl, men tycker att en del av kritiken i Bemötandeutredningen är befogad. Han är medveten om att "Allmänna" råd inte är någon lag.

– De är ju just bara allmänna råd och tillämpas som sådana, säger han.

ROLAND EWERS*

Foto: Kent Hallgren, Bildtjänst

Stefan JO-anmälde försäkringskassan

Stefan Blom* medlem i GIL, Göteborgsföreningen för Independent Living JO-anmälde försäkringskassan i Västra Götaland för alldeles för långa utredningstider vilket fick myndigheten att reagera.

Stefan, som förresten blev riksbekant när han kedjade fast sig vid den enda handikapplatsen på X2000 mellan Göteborg och Stockholm skriver så här:

Bästa JO

Jag är en kille på 31 år, gravt funktionshindrad, kör elrullstol och kan inte tala.

I enlighet med förvaltningslagen där man understryker vikten av en snabb handläggning av ärenden, vill jag föra klagan mot framförallt Göteborgs allmänna försäkringskassa, fast saken säkerligen är rikstäckande.

Som ni säkert förstår, så är min livsförmåga baserad på denna assistans jag har. Min assistans är min livsnerv. I snart ett år har jag väntat på att min ansökan enligt LASS ska behandlas. Det är med en klump i halsen jag uttrycker min besvikelse att så att säga sitta och titta i fönstret när livet går förbi. Mitt liv är värt mer respekt.

I och med att min ansökan nonchaleras och får ligga och samla damm, så stängs jag ute från samhället, och min enda önskan är att få vara en jämlike i samhället, d.v.s. en svensson. I denna sak finns mycket att säga, men min sak för-

står ni nu.

Jag yrkar på att ni gör något åt saken. Vidare yrkar jag på skyndsam handläggning i alla LASS-ärenden, maximum tre veckors handläggning av ansöknings- ar av LASS, för att säkerställa lagens intentioner om jämlikhet och fullt deltagande i samhällslivet. Samt lagens huvudsakliga intentioner.

MVH

Stefan Blom

STEFAN VANN GEHÖR

Den 8 april 1998 kom anmälan till JO som då konstaterar: "Stefan Blom klagar på att försäkringskassan ännu inte fattat beslut i anledning av hans ansökan om ersättning enligt lagen om assistansersättning, LASS, trots att han lämnade in den för snart ett år sedan".

Efter diverse turer fram och tillbaka gör JO sin slutliga bedömning:

"Försäkringskassan har uppgett att handläggningstiderna vid handikappstödsektionen är alltför långa. Jag delar den uppfattningen. Det är inte acceptabelt att Stefan Bloms ansökan om

utökad assistansersättning, som kom in till försäkringskassan i augusti 1997, fortfarande inte – efter närmare ett och ett halvt år – är avgjord. Försäkringskassan förtjänar kritik för den utdragna handläggningen. Jag emotser besked av försäkringskassan när kassan fattat beslut i Stefan Bloms ärende.

Ärendet här avslutas."

Riksdagens revisorer konstaterar nyligen, efter en granskning av socialförsäkringens administration att situationen är allvarlig. De brister som förekommer i försäkringskassornas ärendehantering borde inte få förekomma i offentlig verksamhet, säger man och konstaterar vidare:

Det är elementära fel som återkommer år efter år och konstnaderna för ärendehantering har stigit i höjden de senaste åren. Kostnader, kvalitet och prestationer varierar kraftigt mellan olika försäkringskassor.

Utbildning, kompetensutveckling, gemensamma handlägningsrutiner och översyn av regelverk är receptet, menar revisorerna som anser att regeringen bör ge riksförsäkringsverket i uppdrag att sätta igång ett utredningsarbete hos kassorna.

RED,

KÄLLA RIKSDAGEN & DEPARTEMENTEN

BÄSTA J.O.
JAG ÄR EN KILLE PÅ 31 ÅR, G
FUNKTIONSHINDRAD, KÖR ELRULL
OCH KAN INTE TALA.
I ENL. MED FÖRVALTNINGSLAGE
MAN UNDERSTRYKER VIKTEN AV
HANDLÄGGNING AV ÄRENDEN, V
FÖRA KLAGAN MOT FRAMFÖ
GÖTEBORGS ALLMÄNNA FÖRSÄ
FAST SAKEN SÄKERLIGEN Ä
SOM NI SÄKERT FÖRSTÅR
.....

Notiser

Personliga assistenter byttes ut till politiska hjälpredor

I Dagens Nyheter kunde man 19 mars 99 under rubriken, "Assistent åt alla i riksdagen", läsa:

Varje riksdagsledamot behöver en egen assistent för att klara av alla nya kontakter som främst ny informationsteknik gjort möjliga. Före sommaruppehållet väntas riksdagen besluta om en stegvis utbyggnad av organisationen med personliga assistenter. Nu finns det assistenter till hälften av ledamöterna, det vill säga två ledamöter erbjuds dela på en assistents tjänster. En utbyggnad med assistent till var och en av de 349 ledamöterna skulle drygt fördubbla kostnaden till cirka 200 miljoner kronor.

I samma tidning noterar vi drygt två månader senare att termen "personlig assistent" är utbytt mot "politiska hjälpredor" och att förslaget nu gått igenom och godkänts av Riksdagens förvaltningsstyrelse.

RED

TIME Magazin: funktionshinder – en politisk fråga

I ett specialnummer 98/99 "Visions of Europe" presenterar den europeiska utgåvan av TIME de politiska, sociala och ekonomiska experiment som kommer att forma Europa under det kommande seklet.

Bland företrädarna för dessa visioner finns även två personer från Sverige med, statsrådet Mona Sahlin och Adolf Ratzka*, en av ledarna inom den europeiska medborgarrätts- och Independent Living-rörelsen.

"– Med den här artikeln slår TIME fast att funktionshinder är en högst politisk fråga i motsats till den fortfarande härskande synen på personer med funktionshinder som objekt för vård, medlande och humanitära insatser. Jag är övertygad om att människor med funktionshinder vid millennieskiftet står inför ett världsomfattande erkännande av sina medborgerliga rättigheter", kommenterar Adolf Ratzka.

KÄLLA:

INSTITUTET FÖR INDEPENDENT LIVING

Lagfäst jämställdhet för funktionshindrade i Schweiz

I april i år godkände de schweiziska väljarna en modernisering av den 125 år gamla författningen.

Med betydligt mindre marginal än väntat antogs regeringens förslag, som bl.a. avskaffar kravet på guldmyntfot, inför strejkrätt, och en del andra rättigheter, samt en lagfäst jämställdhet för människor med funktionshinder.

KÄLLA: DN

Anmäl fel i kommunens enkätsvar till HO

Ett tjugotal kommuner underlät att svara på Handikappombudsmannens enkät om tillgänglighet, däribland Göteborg och Stockholm.

Fler av svaren innehåller direkta felaktigheter. Göteborgs kommun anger t.ex. i sitt svar, som efter enträgna påminnelser kom in först i månadsskiftet mars-april 1999, att 97% av trottoarkanterna vid övergångställen är avfasade. En siffra som vi tyckte var helt tagen ur luften. Ett telefonsamtal till ansvarig för sammanställningen Hans Wrenne bekräftar detta.

– Jag håller med dig om att det verkar mycket. Jag ska i sanningens namn säga att jag inte alls vet var den siffran kommer ifrån, men jag lovar att kolla upp den och återkommer.

Hans Wrenne har dock i skrivande stund ännu inte hört av sig. IL Sverige som bl.a. på Internet uppmanar människor att granska sina respektive kommuners svar, kommer att anmäla Göteborgs kommun och ytterligare granska siffrorna i rapporten.

Anmälningsformulär ska finnas tillhanda på Independent Living Sveriges hemsida: <http://www.ilsverige.org>, eller rekvideras från kansliet, tel: 08-506 22 192.

RED

Om Sverige i DAA

Det internationella nyhetsorganet om handikappfrågor DAA, Disability Awareness in Action aktualiserar i sitt maj-nummer Sverige.

Dels tar man upp nyheten om att regeringen beslutat att Sverige ska betala för sin "grymma historia" vad gäller rashygien. De människor som under en lång tidsperiod tvångssteriliserades ska nu få skadestånd. Dessa statligt subventionerade rashygienprojekt har sedan 20-talet pågått i länder som Schweiz, Tyskland, Canada, USA, Sverige, Danmark och Norge.

Vidare tar man upp och kommenterar FN:s speciella rapportör Bengt Lindqvists* Bemötandeutredning.

RED

HO kan få utökade befogenheter

Handikappombudsmannen ska få utökade befogenheter. Det anser den sittande utredning, som granskat ämbetet, i sitt betänkande som i dagarna går ut på remiss.

– Det är tänkt att HO i framtiden ska få en friare ställning gentemot regeringen, meddelar Stefan Käll* ledamot i utredningen. Vidare ska HO kunna föra individers talan inför domstol. HO ska även på eget initiativ kunna driva ärenden i Arbetsdomstolen enligt den nya lagen mot diskriminering i arbetslivet, om t.ex. inte facket gör det säger Stefan Käll.

RED

Debatt och insänt

Brukare – missbrukare

Jag har alltid – eller åtminstone så långt jag kan minnas – reagerat negativt inför beteckningen "brukare" på oss som är i behov av personlig assistans. Eller någon annan form av samhällsinsats för att kunna kompensera våra funktionshinder – och omgivningens handikapp... Kanske kommer uttrycket utifrån, kanske av obetänksamhet inifrån våra egna led. Från vårt eget lidande?

Jag har tyvärr – ännu – inte kommit på någon, som jag tycker, lämpligare beteckning. Om det nu över huvud taget skulle behövas någon speciell beteckning alls? Hur som helst, så tycker jag att vi skulle försöka hjälpas åt att hitta ett ny, positivare benämning. För just uttrycket "brukare" tycker jag ligger alldeles för nära, omedvetet för tankarna till ordet missbrukare. Av samhällets resurser? Och till förbrukare. Av samma sak? Kanske t.o.m till assistentförbrukare...?

Även om jag personligen struntar i om jag kallas funktionshindrad eller handikappad, så har jag noterat att det ligger mycket mera makt i orden än man tror. Och att det alltid är makten som väljer ut de positiva benämningarna till sig själva. Tänk bara på arbetsgivare och arbetstagare ... när det egentligen är företagen och företagen som tar och arbetarna

som ger bort – både sin kropp, sin själ och sitt arbete!

Språkbruket förändras också med ökad makt och inflytande. En lärare är – väl? – alltid en lärare och en elev är alltid en elev? Nej, så fort eleven har avancerat till universitet eller högskola så vägrar han eller hon att se sig som elev och blir plötsligt studerande istället...!

Härom dagen var jag på en konferens om bemötandefrågor tillsammans med en massa tjänstemän från stat, kommun – och försäkringskassan. Konstigt nog – eller inte? – kallar dessa sig föreståndare, biståndsbedömare och t o m controllers... när vi hela tiden samtidigt får veta att det är våra behov som ska styra deras tjänsteutövande.

Jag tog upp maktfrågan. Jag frågade vem de egentligen var till tjänst för? Om de egentligen skulle ha någon makt alls? Om de egentligen inte skulle ses som "servare" istället? Och hur det skulle kännas om de istället kallades servitörer och servitriser?

Och hur de skulle känna sig om de under sina besök på restaurang eller andra matställen alltid av serveringspersonalen fick veta vad de skulle beställa – och vad som var bäst för dem att äta?!

Men förresten... Ja, för tusan! Jag kom

plötsligt på varifrån den här benämningen "brukare" måste ha kommit...? Ja, just så måste det vara?!

Jag vet ju – inte minst av egen erfarenhet! – att alla handläggare, bistånds- och behovsbedömare och allt vad det nu heter alltid ställer frågor typ: När brukar du stiga upp? Vad brukar du göra? När brukar du lägga dig? När brukar du äta? Hur ofta brukar du gå på toaletten? Hur långt tid brukar det ta att – kissa? Att...?

Ja, det måste vara därför som vi kallas brukare! Att vi bara får göra det vi brukar göra – och knappt det... Och inte det vi för tillfället vill och önskar!

Nej, bort med brukarna! Och in med något annat? Låt oss istället leva som helt vanliga eller ovanliga människor med egen kontroll över våra liv! Vårt eget liv och leverne! Låt oss slippa leva mer inrutat och kontrollerat än nödvändigt, mer än någon annan!

Vi har ju inte valt att leva med funktionshinder, med vår speciella livssituation. Men låt oss i varje fall – och då menar jag i varje situation och varje enskilt fall – åtminstone få välja att leva livet efter våra egna förutsättningar och vår egen förmåga!

JÖRGEN ERLANDSSON*, KRISTIANSTAD

En X2000-ockupants reflektioner

Det mest effektiva och uppseendeväckande sättet att uppmärksamma något, är att sätta hinder för ekonomisk utveckling. T.ex. försena X2000 så att affärsmän och andra resenärer på samma tåg får en tankeställare. Nio personer av tio ger ett intryck av att det är positivt att funktionshindrade visar sig. Såväl när det gäller civil olydnad som när det gäller vardagsbestyr som besök i en matbutik.

I fråga om lobbyism är min erfarenhet från alla e-mail, som jag skickat till diverse partiledare och riksdagsledamöter, att man uppskattar mitt engagemang. Birger Schlaug sa bland annat att jag skulle kasta mig in i debatten. Likaledes visar folkpartiet stor uppskattning genom att ordna en presskonferens för vår sakfråga – ett tillägg i grundlagen mot diskriminering av funktionshindrade.

Makt är enligt ordboken "/position och resurser att styra". För mig är det detsamma som att leva mitt liv, efter mina livsvärderingar. Makt över andra är för mig hårfint nära maktmissbruk. Det kräver en god portion moral, etik, objektivitet och kunskap om andras livsvillkor.

Om jag var Handikappombudsman och förutsatt att mina ekonomiska ramar var någorlunda, skulle jag arbeta med utgångspunkt från att delta i handikapprörelsen och sätta mig in i funktionshindrades livsvillkor. D.v.s. arbeta efter dess behov av förändring och inte efter mina eller andras behov. För att göra det krävs mod. Symboliskt – den som sticker ut hakan riskerar att få stryk.

Målet med tåg demonstrationen var att belysa brist på tillgänglighet i samhället. Vi lyckades försena tåget tio minuter, vil-

ket vi såg som en liten seger i sammanhanget.

Jag minns tydligt hur en ljushårig kvinna i 30-årsåldern kom fram till mig och upplivat lovordade vår aktion. Det enda tråkiga var att SJ:s tjänstemän fick ta mycket skit och därför blev ganska sura. Några dagar efteråt kom en man i 45-årsåldern fram till mig och sa: "Fan, va bra!"

Jag jobbar från och till på GIL:s kontor, där jag bl.a. håller i kurser för nya assistenter, diverse datajobb och administration. Mina drömmar är att skapa ett samhälle där alla är välkomna. Där alla offentliga byggnader och alla transportmedel är tillgängliga för funktionshindrade. Ett samhälle där alla resurser kan tillvaratas.

STEFAN BLOM*

Mer humor i kampen

Visste du att alla som använder rullstol egentligen är utomjordingar. Det kan man lätt konstatera om man studerar Star-Trek eller någon annan rymdserie. Det första som varje gång fälls ut när de landar med sina rymdskepp är ju, mycket riktigt, en rullstolsramp. Därför har NASA nu myntat det nya begreppet URO – Unidentified Roling Object.

Så inleder Jesper Odelberg sin nya enmanspjäs "Är du CP eller?" Han har nu, som stå-upp-komiker, övergått till att uppträda inför nyktra gymnasieungdomar istället för en mer eller mindre onykter medelålders krogpublik. Bl.a. gästade han STIL:s årsfest för två år sedan. Andelen onyktra var väl där inte så hög, varför det uppträdandet blev en succé.

Jesper skämtar om sitt funtionshinder, men får man verkligen göra det? Han följer därmed upp en tradition som inleddes av Hjulteatern i NHR på 70-talet och som sedan vidareutvecklades av Unga Synskadade samt Fredrik och Monica Ahlqvist på 80-talet. Alla har de insett vilken stor roll humorn kan spela i att förändra fördomar och bryta ner förlegade tankesätt.

Men hur förhåller sig då IL-rörelsen och den övriga handikapprörelsen till dessa initiativ? Står man bara och gapar och tittar på? Ja, faktiskt! Jag har t.ex. inte sett mycket av humor i verksamheten i STIL.

Humorn kan hjälpa oss med mycket. Den kan hjälpa oss med att få distans till vardagsbekymren och därmed locka fram vår kreativitet. Tar man sig själv på alltför stort allvar så är risken hög att man blir sittande i ett hörn och bara funderar

över sin egen situation. Det gäller både för oss som grupp och som individer.

Humorn kan också hjälpa oss att förändra andras syn på oss. När folk skratrar så avväpnas de och då blir de mycket mer mottagliga för nya idéer och tankesätt. Detta är ofta ett mer effektivt sätt att få gehör för sina idéer än att protestera och klaga och gnälla.

För två år sedan fanns det en risk att hela IL-rörelsen blev betraktad som en bunt yrkesdemonstranter. Det är nu hög tid att vi försöker tvätta bort den stämpeln, kanske med hjälp av lite humor. Jag menar inte att vi ska sluta demonstrera, men det är viktigt att vi väljer rätt form för varje demonstration.

Jesper Odelberg och de andra gör också något annat när de står på scen. Deras framträdanden väcker publicitet, nyfikenhet och förundran. De visar folk att de har något unikt att förmedla som många hade gått miste om utan exempelvis en fungerande färdtjänst eller en oinskränkt assistansreform.

Detta gör det lättare för människor att förstå varför de betalar skatt för exempelvis personlig assistans och färdtjänst. Det gör det också lättare för människor att förstå att det hela handlar om jämlikhet och rättvisa istället för om vårdfrågor. Folk får upp ögonen för att vi är människor av kött och blod istället för några vårdoffer.

Mycket av arbetet i handikapprörelsen har av tradition varit reaktivt och kortsiktigt. När kommunförbundet ger ut en debattskrift som bl.a. berör LSS, så är man självfallet medvetna om att allt opinionsarbete måste bedrivas mer lång-

siktigt och att det måste ha en repeterande karaktär. Troligen är man också fullt medveten om att man inte kan få igenom allt som man föreslår.

Men en debattskrift av det här slaget kan förändra debattklimatet och göra det lättare att sedan komma tillbaka med mer konkreta förslag. På samma sätt måste också IL-rörelsen bedriva ett opinionsarbete av en mer långsiktig och sublim karaktär. Vi har inte trottat nog om vad den personliga assistansen innebär för oss. Detta måste beskrivas noga så att folk förstår att den är en förutsättning för att vi ska kunna leva på lika villkor och lämna vårt bidrag till det gemensamma.

Jesper Odelberg har just hittat det där sublima när han säger att vi egentligen är utomjordingar, och det visar att vi egentligen har det mycket lättare att nå fram till folk med vårt budskap än vad kommunförbundet har. Det gäller bara att hitta de rätta kanalerna och att ratta in de rätta frekvenserna, och skicka iväg de rätta energierna.

Ibland får man kanske vara beredd att ta ett steg tillbaka för att ta två steg framåt. Det handlar om samma principer som för japansk kampsport i vilken man använder motståndarens kraft till sin egen fördel. Om man däremot ovillkorligen hela tiden stretar emot så är risken hög för att man istället bara förlorar energi.

Istället är det viktigt att möta motståndaren vid den tidpunkt och på den plats där man själv känner sig hemma, och använder vi det vapen som humorn kan utgöra så kommer t.ex. kommunförbundet att stå helt försvarslöst.

BENGT ELMÉN*

Inte objekt

Jag har allvarligt funderat på att människor som jobbar inom vården, skyddas enligt lag, oberoende av lämplighet. Eftersom jag själv sitter i en sits där jag är beroende av vården, men den inte av mig, kan tjänstemän och tjänstekvinnor, i stort sett behandla mig hur som helst. D.v.s. för dessa tjänstemän och tjänstekvinnor har lagen för oss med handikapp/funk-

tionshinder och för annan omsorg, en liten eller svag betydelse. Jag är trots allt en människa med känslor även om jag sitter i rullstol. Det gäller även ungefär 10% av Sveriges befolkning, som också är beroende av vården, med en djupgående längtan efter livskvalitet och värdighet. Ett ömsesidigt beroende måste träda in. LASS och all annan arbetsrättslig lag-

stiftning, måste ses över och omarbetas. Vi som lever med ett handikapp eller funktionshinder är väl inte objekt i kommunens och landstingets, ibland oorienterade och sinnesfrånvarande arbete.

UPPRIKTIGT: STEFAN BLOM*

Vi är inte välkomna i demokratin

Europadagen den 5 maj är den internationella Independent Living-rörelsens protestdag mot diskriminering av människor med funktionshinder i hela Europa.

I år riktade den svenska grenen av rörelsen sin protest mot landets högsta "demokratiska" institution. Istället för att vara ett föredöme för hela befolkningen utestänger Riksdagshuset effektivt människor med funktionshinder genom stora brister i tillgängligheten.

"Det mest upprörande är att personer med funktionsnedsättning i praktiken är hindrade att väljas och arbeta som riksdagledamöter." skriver Independent Living Sverige i sin anmälan av ovanstående faktum, till Handikappombudsmannen.

Aktionen som genomfördes av ett tjugotal demonstranter, startade vid Munktorget i Gamla stan och gick fram till Handikappombudsmannen på Regeringsgatan 67, där anmälan officiellt överlämnades.

RIKSDAGENS OTILLGÄNGLIGHET

Vidare ur IL Sveriges anmälan. Vid Riks-

dagshuset finns det endast två handikapparkeringsplatser inom 25 meter från tillgänglig entré. Parkeringsplatserna var dåligt underhållna vad gäller snöröjning. Den tillgängliga entrén är en låst och separat ingång. Dörröppnaren var vid vårt besök avstängd. Knappen till dörröppnaren är dåligt markerad både vad gäller svärtrkontrast, punktskrift och relief. Dessutom är den trög att trycka på. Anropningsknappen till receptionen sitter 132 cm över mark, även denna dåligt markerad (lagstadgat mått är 120 cm). På insidan av entrén sitter den avstängda dörröppnarknappen 16 cm från hörnet (lagstadgat mått 50 cm), inte heller denna är markerad. Detta innebär att personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga inte kan ta sig in i riksdagshuset på egen hand.

Hissen upp till receptionen är utrustad med s.k. "dödmansgrepp", vilket innebär att man måste hålla in knappen under hela färden. Detta är omöjligt för många personer med nedsatt rörelseförmåga. Hissknapparna saknar punktskrift och relief.

Byggnaden har inga ledstråk i kon-

trasterande färg och struktur. Föredragningslista respektive talarlista som erhålls i receptionen finns varken i punktskrift eller i relief. Hissen upp till åhörarläktaren saknar även den punktskrift och relief. Hela plan 7 och kammaren är belagda med heltäckningsmatta.

Bänkar utanför hissen saknar armar eller ryggstöd. Ledstången längs väggen utmed backen till vaktdisken är ej markerad i kontrasterande färg. Dörren in till toaletterna är dåligt markerad och har dörrstängare utan dörröppnare. Handikapptoaletten håller inte föreskrivna mått.

De s.k. rullstolsplatserna på åhörarläktaren i plenisalen är segregerade från övriga platser. Det finns ingen möjlighet för personer med rullstol att sitta tillsammans med sällskap utan rullstol. Personer med nedsatt rörelseförmåga, som inte använder rullstol är helt utestängda från åhörarläktaren. Trappan ner till åhörarläktaren är ej utformad så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan använda den.

RED, KÄLLA INDEPENDENT LIVING SVERIGE
FOTO: JOHAN SJÖGREN* STIL

Vad är frihet för dig?

Hindrar
ett handikapp Dig från att
använda en standardbil?
Vi anpassar en till dig!

Tel: 0225-77 40 00 Vintergatan 8
Fax: 0225-77 47 00 77633 Hedemora
Hemsida: www.hedanpass.se
E-mail: inform@hedanpass.se

Det är vi som

HANDIKAPPANPASSAR

din bil...

INREDNINGSSPECIALISTEN FÖR BIL & BÅT

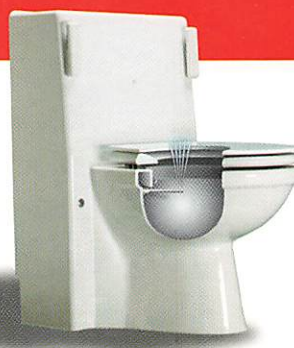
BIL & MARIN TEXTIL

Låsblecksg 2, 589 41 Linköping Tel 013- 16 16 90

*Det borde vara
en mänsklig rättighet att
få gå på toaletten själv*

Closomat är den enda
specialkonstruerade toalett-
stolen med inbyggd riktad
dusch och tempererad
varmluftstork samt inbyggd
varmvattenberedare.

closomat®

Toalettstolen med inbyggd dusch och tork

BUSCK & CO AB, BOX 16007, 412 21 GÖTEBORG.
TEL. 031-87 09 00. FAX 031-87 27 12. info@busck.se www.busck.se

**Annonsera
i STILETTEN**

Ring 08-33 22 50

Jag vill veta mer om Closomat

- ☐ Skicka information
☐ Kontakta mig

Namn

Institution/Företag

Adress

Postnr Ort

Telefon / Fax /

Posta i ett kuvert till Busck & Co, eller faxa (se ovan).

Independent Living är en medborgarrättsgrupp – inte ytterligare en handikapporganisation. För den som har svårt att se skillnaden kan kanske en presentation av organisationer, mer närstående i arbetssätt och struktur vara en fingervisning.

Amnesty International och Greenpeace skiljer sig vitt ifråga om organisation, arbetssätt och målsättning, men de har flera saker gemensamt. En är att båda organisationerna stödjer sig på internationell lagstiftning och internationella konventioner i sitt arbete.

STILETTEN ville titta närmare på de båda organisationerna ur det perspektivet, men också allmänt hur de arbetar.

Urgent Actions - Fred M'membe

YOUR RIGHTS - CARAVAN - GET UP, SIGN UPI - WORLD STAGE - URGENT ACTIONS - SUPPORT

Urgent ACTION

Fred M'membe

Fred M'membe is a Zambian dedicated to upholding press freedom reporting the facts. His determination uncover the truth has led to a long case the Zambian authorities to silence him newspaper he edits, The Post.

In March 1996 M'membe and journalist Bright Mwape were imprisoned a committee of the Zambian National announced that it had found the two guilty of libel and contempt of parliament. The accusations stemmed from articles in which criticized a speech by the Vice denouncing a recent Supreme Court upholding freedom of assembly - a guaranteed by Article 20 of the UDHR.

The arrest of Fred M'membe Mwape violated Article 9 of the UDHR prohibits arbitrary arrest and detention broke Zambia's own laws. When the journalists were pronounced guilty and sentenced to indefinite detention, this Article 10 of the UDHR and Zambia's Constitution which ensure their right trial before a properly constituted court.

Fred M'membe and Bright Mwape held for 24 days in grim conditions, release by a High Court judge. Sanitary described as very poor. Cells designed accommodate 10 inmates held approximately 10 inmates.

Since 1991, when it was launched Post has been bombarded with more than hundred writs accusing it of criminal including defamation, publishing false information and sedition. Supporters ruling party have demonstrated against newspaper and attacked its offices. In 1996 an issue was banned and three including M'membe were arrested and under the "State Security Act." Such silence the newspaper violate Article UDHR guaranteeing freedom of expression M'membe himself still faces up to 4 charges accusing him of defamation.

sign now

send a letter of support NOW

What you can do:
Fred M'membe was jailed for upholding freedom. He has been denied rights the world has said should never be violated the charges against him to be immediately released.

A part action:
José and his son

list of activists:
Fred M'membe: Africa
Dita Indah Sari: Asia
Igor Nath Riza: Asia
Zafaryah Ahmed: Asia
Leticia Montezuma Vargas: Americas
Ana Carolina Alvares & Mario Caldeira: Americas
Mirjana Gale: Europe
Shahid Azam Amir Mansur Al-Jumali: Middle East

Blixtaktion

Vi ställde följande frågor:

I vilken utsträckning arbetar ni med befintlig internationell och nationell lagstiftning som verktyg i er verksamhet?

I vilken utsträckning tar ni initiativ till och trycker på om ny lagstiftning internationellt och nationellt?

FN,

Är det speciellt svårt att använda lagar och lagstiftning som verktyg i Sverige?

Vi arbetar främst med stöd av internationella lagar, konventioner och överenskommelser, och vi försöker då fästa upp-

märksamhet på länder och regimer som bryter mot dessa säger Magnus Killander på svenska Amnesty.

Vi arbetar aktivt för nationell lagstiftning mot dödsstraff. Vi arbetar dock i mindre utsträckning med lagstiftning på nationell nivå. Som exempel på förhållanden i Sverige som Amnesty pekat på, är häktningsförfarandet, men då från ett internationellt perspektiv och med stöd av internationella konventioner.

En regel är att ett lands eller en stats avdelning av Amnesty inte engagerar sig i fall i sitt eget land. Det sker alltid från internationellt initiativ.

Det är klart att vi använder nationell

lagstiftning, i den mån den existerar, för att påpeka att ett visst förfarande, t.ex. tortyr strider mot landets egna lagar. I Sverige har vi inte några erfarenheter av att använda lagstiftningen på det sättet, avslutar Magnus Killander.

ROLAND EWERS*

Här följer en kort presentation av Amnesty International sammanställd av journalisten Claes Nydahl*.

Amnesty International bildades 1961 på initiativ av den brittiske advokaten Peter

Benenson. (Den svenska sektionen av Amnesty bildades 1964.)

"DE GLÖMDA FÅNGARNA"

Peter Benensons tidningsartikel "De glömda fångarna" publicerades i tidningen *The Observer* den 28 maj 1961. Mer än 1000 personer hörsammade Benensons uppmaning att stödja en internationell kampanj för de mänskliga rättigheterna.

Inom tolv månader hade den nya organisationen skickat delegationer till fyra länder för att vädja för fångar och man hade tagit upp 210 fall. Medlemmar i Amnesty International hade organiserat nationella underavdelningar i sju länder. Det första årets utgifter uppgick till 6040 brittiska pund.

Principerna om strikt opartiskhet och oberoende fastslogs. Huvudvikten lades vid det internationella skyddet av mänskliga rättigheter. Amnesty International skulle arbeta med fall över hela världen och inte engagera sig för fall i det egna landet.

MER ÄN EN MILJON MEDLEMMAR

Amnesty International har mer än en miljon medlemmar, understödjare och regelbundna bidragsgivare i mer än 100 länder och territorier. Minst 4287 registrerade Amnestygrupper och flera tusen andra grupper och frivilliga arbetar inom Amnesty i 93 länder.

Det finns nationella sektioner i 54 länder. Av dessa återfinns 33 i latinamerika, Karibien, Afrika, Asien, Mellanöstern och Centraleuropa.

Organisationens huvudkontor är det internationella sekretariatet (IS) i London med mer än 300 anställda och 95 frivilliga från över 50 länder. Generalsekreterare är Pierre Sané.

Amnesty International leds av en internationell styrelse (IEC), bestående av nio ledamöter. Åtta av dessa är oavlönade och väljs för två år i taget vid ett internationellt rådsmöte (ICM), som utgörs av representanter för den världsomspännande rörelsen. En medlem väljs av IS.

HUR MAN HJÄLPER OFFREN

Amnesty International har ett avgränsat åtagande/mandat, som är preciserat i de internationella stadgarna. Huvuduppgifterna är att arbeta för:

- att alla samvetsfångar frigges. Det är människor överallt i världen som berövats sin frihet till följd av sin övertygelse, eller på grund av sitt etniska

STILETTEN nr 2/99

ursprung, kön, hudfärg eller språk – och som inte har utövat eller förespråkats våld.

- att politiska fångar får snara och korrekta rättegångar.
- att dödsstraff och tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling avskaffas.
- att utomrättsliga avrättningar och "försvinnanden" upphör.

Amnesty International motsätter sig också övergrepp som begås av väpnade oppositionsgrupper:

- tagande av gisslan, tortyr och mord på fångar samt annat egenmäktigt dödande.

Amnesty Internationals medlemmar över hela världen arbetar för fångar som hotas av fängslande, bristfälliga rättegångar, tortyr eller avrättning.

BLIXTAKTIONER

Amnesty International vidtar långsiktiga åtgärder beträffande de övergrepp som ryms inom åtagandet. I början av juni 1997 arbetade Amnestys frivilliggrupper för 4 570 fall (däribland samvetsfångar) och 1500 icke namngivna personer.

För att snabbt kunna hjälpa fångar och andra som är i omedelbar fara (ex hotas av tortyr eller avrättning) finns ett nätverk för blixaktioner, bestående av ca 80 000 frivilliga i 85 länder. Dessa människor använder elektronisk post, fax, expressbrev eller flygpost, för att kunna sända vädjanden för människor på snabbast möjliga sätt.

Varje blixaktion kan ge upphov till hundratals vädjanden till myndigheterna inom loppet av ett par dagar, och tusentals inom några veckor. Under de första fem månaderna 1997 genomfördes 235 nya blixaktioner beträffande 75 länder. Nätverket aktiverades sammanlagt 394 gånger under denna tid.

De nya blixaktionerna gällde en mängd olika fall: fångar som, enligt vad man fruktade, kunde bli torterade, andra som riskerade att avrättas utan laga dom eller att "försvinna", eller som redan fallit offer för sådana brott, dödsdömda fångar och människor som blivit trakasserade eller hotats till livet.

Aktionerna kunde även gälla många andra fall, till exempel godtyckliga arresteringar, långvarig totalisolerings, frihetsberövande utan åtal eller rättegång, dödsfall i häkte samt risk för förpassning till

hemlandet, där personen löpte risk att misshandlas, fängslas eller dödas. (Dessa fall utesluter inte varandra. En och samma person kan ha utsatts för flera olika övergrepp.)

HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSGRUPPER

Amnesty Internationals nätverk av hälso- och sjukvårdsgrupper, som omfattar 11 000 personer i 35 länder, har arbetat med medicinska aktioner i 15 länder. I maj 1996 inledde organisationen en internationell kampanj om den roll hälso- och sjukvårdspersonal har då det gäller att avslöja brott mot de mänskliga rättigheterna. I samband med det publicerades rapporten *Prescription for change*, som visar vilka problem som uppstår när man inte erkänner betydelsen av vittnesmål från medicinskt sakkunniga. Ytterligare rapporter i ämnet publicerades om Israel och de ockuperade områdena, Brasilien, Turkiet och Kenya.

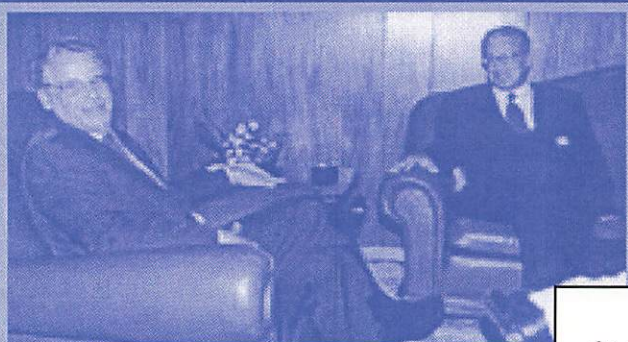
REGIONALA AKTIONSNÄT

Antalet lokala grupper som arbetat i vad som kallas regionala aktionsnät (RAN) uppgår till 2 275. Dessa grupper koncentrerar sig på att arbeta med ett eller flera länder inom en region för att hjälpa människor som utsatts för olika kränkningar av mänskliga rättigheter. Fram till maj 98 har 80 nya RAN-aktioner påbörjats.

Under de första fem månaderna 1997 publicerade Amnesty International 48 omfattande rapporter om brott mot de mänskliga rättigheterna i 35 länder, bl.a. Rwanda, Guatemala, Burma, Indien, Nordkorea, Egypten och Ryssland. Under samma period sände organisationen 53 delegationer till 35 länder. De utsända diskuterade Amnesty Internationals kritik med regeringstjänstemän, bevistade politiska rättegångar och samlade på ort och ställe information om brott mot mänskliga rättigheter. Bland länder som besöktes kan nämnas Albanien, Tyskland, Japan, Thailand, Colombia, Brasilien, USA, Kenya och Tunisien.

Varje år ger Amnesty International ut en årsrapport som redogör för kränkningar av mänskliga rättigheter mot män, kvinnor och barn i alla delar av världen.

Headline . . .

Vi ställde samma frågor till Mats Abrahamsson på Greenpeace:

1. Greenpeace använder ofta, både i Sverige och internationellt, befintlig lagstiftning som verktyg för att åstadkomma förändringar i praxis både allmänt och i enskilda fall. Framför allt är vi dock en opinionsbildande organisation och vi ser det som vårt bidrag till miljöarbetet att väcka opinion och därigenom åstadkomma förändring.

2. Vi ser lagstiftning på miljöområdet som det viktigaste och vanligaste slutmålet för vårt arbete. Även om andra initiativ ofta skapar en reell förbättring för miljön, är den aldrig säkerställd på lång sikt om den inte är stadfäst genom lagstiftning.

3. Jag kan inte säga att det är svårare – men annorlunda. Sverige har en politisk tradition som gör att det ofta är mer verksamt att påverka politiska beslut (inklusive lagstiftning) med opinionen i ryggen än genom rättsliga processer. I många andra länder där Greenpeace verkar kan vi nå framgång genom rent juridiskt arbete.

Nedan en kort sammanställning av Claes Nydahl, journalist.

Greenpeace grundades år 1971 i Vancouver, Kanada. USA genom-

Campaign Events . . .

Toxics

How dioxin is contaminating our food chain: Greenpeace demands immediate implementation of "Zero Dioxin policy"

förde vid den tiden kärnvapenprovsprängningar i Stillahavet utanför Alaska. 12 män i Vancouver bestämde sig för att protestera mot detta, genom att bege sig med fartyg till provsprängningarna. Men de hann inte i tid. Själva resan blev mycket dock uppmärksam, och det blev grunden för världsorganisationen Greenpeace.

VAD STÅR ORGANISATIONEN GREENPEACE FÖR?

Greenpeace är en religiös och politisk obunden miljöorganisation, med kontor i 131 länder och ca 3 miljoner medlemmar, i Sverige ca 90 tusen. Greenpeace kom till Sverige 1981, och har sitt huvudkontor i Stockholm. Greenpeace internationella arbete sker inom fyra olika kampanjråden. Det är atmosfär, kärnkraft, biologi mångfald och miljögifter.

GREENPEACE

METODER OCH STRUKTUR

Greenpeace ickevåldsaktioner har bidragit med en hel del. Miljöförstöring har upphört eller förbjudits, t ex dumpning av radioaktivt avfall i Nordsjön, förbränning av miljöfarligt avfall till havs, stopp för export av miljöfarligt avfall i fattiga länder osv.

Greenpeace har tagit fram en Green-freze-teknik som finns i freonfria kylskåp och frysar. IKEA har tagit hjälp av Green-freze-tekniken för att göra sin tillverkning miljövänlig. Greenpeace miljö-kamp stöds ekonomiskt och moraliskt av ca 3 miljoner människor över hela världen.

HUR GREENPEACE ARBETAR

Det snabbaste sättet att uppnå förändringar är att påverka beslutfattare, politiker och företagsledare att fatta beslut som gynnar miljön. Det sker genom personliga kontakter och deltagande i olika internationella miljöfrågor. Man deltar regelbundet i olika debatter om miljön och lämnar regelbundet ut en kampanjrapport som berättar om de frågor som Greenpeace arbetar med för tillfället.

GREENPEACE ARBETE BYGGER PÅ TRE SAKER

1. Greenpeace är en fredlig organisation. Man använder aldrig våld eller skadegörelse för att uppmärksamma ett miljöbrott.

2. Greenpeace är religiöst och politiskt oberoende.

3. Greenpeace tar inte emot bidrag av stat, kommun eller företag. Man tar inte heller emot andra bidrag som begränsar handlingsfriheten.

Foto: Johan Sjögren, STIL

Hur ska en lag mot diskriminering se ut?

Rapport från seminarium den 29 april om lagstiftning mot diskriminering, arrangerat av riksdagens nätverk för handikappfrågor.

På åhörarplats i en av riksdagens lokaler fanns ett 50 tal personer – riksdagsledamöter och representanter från Independent Living – och handikapprörelsen.

Sonja Fransson (s) slog an tonen på dagens seminarium med orden "Hur skall en antidiskrimineringslag se ut?"

– Mot bakgrund av IL-Sveriges arbete det gångna året och bemötandeutredningens förslag om grundlagstillägg etc. verkar det numera blivit allmän sanning att vi skall ha lagstiftning mot diskriminering – frågan är bara hur den skall se ut? Det är i första hand en framgång för människor med funktionshinder och i andra hand för IL-rörelsen som på kort tid vunnit gehör för det som står högst på dagordningen – lagstiftning mot diskriminering.

Hon presenterade vidare Anders Karlsson, Lars Löow, Stefan Käll och Paul Lappalainen som dagens talare. Alla är jurister med olika erfarenhet av dagens tema (närmare presentation följer under respektive anförande nedan.) Därefter inledde emellertid **Bengt Lindqvist**, f.d. stadsråd och ansvarig för Bemötandeutredningen:

TVÅ HUVUDLINJER

Lindqvist drog upp två huvudlinjer i sitt anförande – den internationella situationen och situationen i Sverige med koppling till Bemötandeutredningen som han själv presenterat under våren. Lindqvist befann sig i talande stund på resa mellan två länder, Frankrike och Tyskland. Bägge länderna avser att skärpa lagstiftningen på handikappområdet med avseende på funktionshindrades mänskliga rättigheter. I Frankrikes krävs en översyn av en 25 år gammal lag. I Tysklands fall skall Bengt under en 3-dagars konferens vara med och diskutera hur

man kan utveckla tillämpningen av tillägget i tysk grundlag. Det talar om att inte missgynna människor med funktionshinder. Två exempel av många på att frågan om diskriminering av funktionshindrade har nått status som mänskliga rättigheter, menade Lindqvist.

Som ett tungt bevis i frågan berättade han vidare, är att FN, Förenta Nationerna, slagit fast att diskriminering av funktionshindrade är en fråga om mänskliga rättigheter. Ingen land kan numera komma undan sitt ansvar. Alla samhällsområden bevakas av FN:s expert-kommittéer och liknande organ. Den politiskt sammansatta kommissionen inom FN bevakar att de 22 standardreglerna efterlevs. Varje avvikelse är att betrakta som diskriminering – en kränkning av de mänskliga rättigheterna.

Många länder inom FN har antagit ny diskrimineringslagstiftning. Dessvärre har på flera håll stora gap öppnat sig mellan lagens avsikt och det som verkligen sker.

Riksdagsnät för handikappfrågor

Riksdagen har på initiativ från Adolf Ratzka, ordförande i IL Sverige, bildat ett nätverk för frågor som rör människor med funktionshinder. IL-rörelsen kontaktade Sonja Fransson mot bakgrund av de motioner till vårriksdagen som talade i IL-rörelsens sak. Ett flertal motionärer bildade ett nätverk i syfte att få upp "handikappfrågor" på dagordningen och belysa handikappaspekten i samhället genom seminarier och information till partikamraterna etc. Det visade sig också att HSO (Handikappförbundens SamarbetsOrgan) gillade arrangemanget med en tvärpolitisk grupp som kontakt i riksdagen för HSO:s frågor. Nätverket består idag av:

Sonja Fransson (s), Barbro Westerholm (fp), Tomas Julin (mp), Margaretha Andersson (c), Kenneth Johansson (c), Birgitta Sellén (c), Marietta de Porbaix-Lundin (m), Ester Lindstedt-Staaf (kd), Lena Olsson (v)

Flera ledamöter arbetar i riksdagen direkt med nätverkets frågor. Andra har genom anhöriga eller tidigare yrkesliv erfarenhet av området. Nätverket får gärna växa.

För Sveriges del konstaterade bemötandeutredningen att domstolstrotset börjar anta närmast groteska former. 25% av domarna verkställs ej. Ända sedan 1989 har frågan utretts i olika former – fyra rapporter under 90-talet. Helt oacceptabelt, sade Lindqvist med eftertryck.

TRADITIONSBROTT I RÄTTSUTVECKLINGEN

En viss förvåning har märkts hos riksdagens jurister över den tekniska lösningen – grundlagstillägg – i Bemötandeutredningens förslag. Ett traditionsbrott i rättsutvecklingen, som syftar till att för första gången i svensk historia ge funktionshindrade människor samma rättsstatus som icke funktionshindrade. Om inte rätten finns i grundlagen går det inte att vinna gehör för detaljlagstiftning konstaterade Lindqvist. Bemötandeutredningen slår fast att vänligt bemötande inte räcker långt om resultatet uteblir. Den enskildes ställning måste stärkas genom grundlagstillägg.

Bemötandeutredningen föreslår inte ett rättsligt bindande tillägg utan ett normerande. Risken är överhängande att en skrivning som är rättsligt bindande lätt fastnar i tolkningar om vad som är ett funktionshinder etc. En normerande skrivning anger istället en tydlig och klar vilja som visar vägen för detaljlagstiftning på området. Lindqvist tar den nyli-

gen antagna lagen om diskriminering på arbetsmarknaden som ett exempel.

– IT-området är ett helt oreglerat område som skulle kunna stå närmast i tur. Man skulle t.o.m. kunna gå så långt att man tillskapar en allomfattande lag i likhet med ADA, Americans with Disabilities Act, avslutade Bengt Lindqvist.

Anders Karlsson jurist på HO, handikappombudsmannen delade upp diskrimineringsproblematiken dels i frågan om fördomar, och dels i frågan om tillgänglighet. Fördomar drabbar många andra grupper, men frågan om tillgänglighet är unik för funktionshindrade med några få undantag.

OTILLGÄNGLIGA RÄTTSSALAR

Tillgänglighet är ofta något som direkt kopplas till stora kostnader. Den anses därmed ogenomförbar, men så borde man inte se det, menade Karlsson. HO har nyligen undersökt tillgängligheten till landets länsrätter med nedslående resultat. Den enskilde har rätt att kräva muntlig förhandling i länsrätten vilket är omöjligt i otillgängliga rättssalar. Enkelt, och till en relativt låg kostnad, skulle man t.ex. kunna installera en hörselslinga vilket genomgående saknas. Karlsson lyfte fram USA, Storbritannien och Australien som exempel på föregångsländer vars lagstiftning med sanktionerade krav givit kon-

kreta resultat. USA och Australien arbetar med så kallade standards, krav som ställs upp för en viss samhällssektor. Inom givna tidsramar skall viss tillgänglighet skapas. Ett bra och flexibelt system som kan justeras både i tid och omfattning om så behövs, menade Karlsson.

Det som talar mot en generell antidiskrimineringslagstiftning är det gigantiska förarbete som krävs, vilket i sin tur kan göra att lagen hinner föråldras när den väl ska användas. En lagstiftning som koncentrerar sig på sektorer blir mer lättarbetad och kan påbörjas redan idag, i form av förordningar från regeringen till länsrätterna t.ex.

Karlsson avslutade med uppmaningen att det stora arbete som ligger framför regering och riksdag på detta område inte skall hindra att mått och steg kan vidtagas redan idag.

Slutligen lyfte Karlsson fram den nya antidiskrimineringslagstiftningen på arbetsmarknadsområdet som ett exempel där hälsan tiger still.

POSITIV SÄRBEHANDLING

Stefan Käll, jurist med bakgrund i både IL-rörelsen och Handikapprörelsen samt av egen verksamhet inom området inledde med ett par definitioner. Diskriminering är liktydigt missgynnande. S.k.

positiv särbehandling får förekomma så länge det är förenligt med vissa handikappolitiska mål. Stefan nämner också sitt deltagande i nuvarande utredning om HO samt arbetet i gruppen för arbetsmarknadslagen. I en icke offentlig grupp med jurister från rörelsehinderförbunden verkar Stefan just nu för ett lagförslag på diskrimineringsområdet. Gruppen fokuserar på fyra huvudområden:

1. Service- och näringsverksamhet, privat och statlig.
2. Miljö och byggnation.
3. Kommunikation – färdmedel såväl som telefoni, IT-teknik o dyl.
4. Myndighetsutövning och lagstiftningsmakten.

Människor med funktionshinder har störst behov av fysisk och psykisk tillgänglighet. Även privatekonomin kan vara ett hinder i vissa fall. Attitydproblemet är inte den stora frågan enligt Käll.

– Arbetsgruppen har studerat alla former av möjliga påföljder vid diskriminering. Så här långt förefaller en blandning vara det bästa, konstaterar Käll. Effektivt vore t.ex. att stat och kommun i sin tillståndsgivning infogar klausuler som täcker funktionshindrades behov. Tillståndet för SL:s busstrafik skulle t.ex. kunna villkoras på detta sätt, med indraget tillstånd som påföljd vid diskriminering. I dag har vi en 21 år gammal lag vilken borde skapat full tillgänglighet till busstrafiken för länge sen, men den har fortfarande inte gett effekt.

UNDFLYENDE TJÄNSTEMÄN

Käll återkopplade till frågan om domstolstrots. – I mitt dagliga värv möter jag exempel på undflyende tjänstemän inom stat- och kommun som medvetet undviker konflikten mellan det rättsliga intresset och handläggningen av frågan. Ett annat exempel på hur tjänstemän i mångt och mycket tagit över rättsutvecklingen är frågan om bilstöd. RFV, Riksförsäkringsverkets Allmänna råd har under 90-talet förändrats till den sökandes nackdel trots att lagtexten som Allmänna råd grundar sig på är densamma. Käll fick för en klients räkning nyligen rätt i domstol som menade att lag gäller – inte Allmänna råd. Det kan vara ett trendbrott på området trodde Käll. RFVs agerande är ett flagrant exempel på diskriminering. Kommer vi inte till rätta med det här är Sverige ett U-land avslutade Stefan Käll.

Lars Löw, tillträdande generaldirektör för HO, ordförande för HSO och med

– Arbetsgruppen har studerat alla former av möjliga påföljder vid diskriminering. Så här långt förefaller en blandning vara det bästa, konstaterar Käll. Foto Johan Sjögren*, STIL

bakgrund som förbundsjurist i RBU, var näste man på talarlistan. Löw menade att diskriminering, som en fråga om mänskliga rättigheter, är ny ur svenskt perspektiv. Som exempel på att insikt saknas hänvisade han till Bemötandeutredningens särskilda yttrande från Landstingsförbundet. Det konstaterar att tillgänglighet enbart är en fråga om ekonomiska resurser och bortser helt från att det skulle röra sig om "en mänsklig rättighet".

Att samhällsinformation inte är tillgänglig för alla grupper lyfte Löw fram som en oacceptabel verklighet.

Som grund för att ny lagstiftning mot diskriminering behövs, är det faktum, att nuvarande lagar inte ger effekt. Samhällssektorerna tar inte det ansvar som krävs. En mycket tydligare ansvars- och finansieringsskyldighet skulle åligga dem.

Löw ställer sig bakom idén om grundlagstillägg mot diskriminering av funktionshindrade. Men det är inget skäl att anta den normerande modell som Bemötandeutredningen föreslår bara för att andra alternativ kräver omfattande utredningar. Löw förordar sektorsövergripande lagstiftning och en bred definition av begreppet funktionshinder för att inte exkludera några grupper.

Siste man vid podiet är **Paul Lappalainen**, jurist, och inbjuden som konsult för IL-rörelsen. Paul Lappalainen är fridspolitiker för miljöpartiet och arbetar bl.a. med frågor om integration, etnisk diskriminering, sexuell läggning och funktionshinder.

PROBLEMET ÄR INTE ATTITYDER

Problemet är inte attityder utan människors beteenden, menade Lappalainen. Det är långt allvarigare om t.ex. en arbetsgivare inte anställer en person trots sitt gillande än om en person ogillas men anställs ändå.

Allmänt sett har Sverige en missriktad välvillighet med diskriminerande effekter. Välutbildade flyktingar får inte arbeta utan skall "tas om hand" t.ex. De kunskaper många har anses inte vara fullvärdiga p.g.a. härkomsten. Utgångspunkten i arbetet mot diskriminering måste därför vara mänskliga rättigheter.

USA, Canada och Nya Zeeland har lagstiftning på handikappområdet som bygger på mänskliga rättigheter. Det är bra men inte alltid tillräckligt. Idealiskt vore enligt Lappalainen en blandning av Canadas breda lagstiftning kombinerat med delar av USA:s lag ADA.

Lappalainen kommenterade frågan om domstolstrots med konstaterandet att man inte rör på domstolstrots med lagar mot diskriminering.

I frågan om lagstiftning mot diskriminering skall vara straffrättslig eller civilrättslig ansåg Lappalainen att straffrättsliga lagar har så höga beviskrav och det är många gånger omöjligt att vinna terräng den vägen. Detta talar för civilrätten.

Lappalainen varnar också för övertro på ett grundlagstillägg. I 20 år har diskriminering p.g.a. ras funnits i grundlagen, mer eller mindre verkningslöst. Antagligen var det bara så att Sverige ville visa omvärlden att man tagit FN:s konvention i frågan från slutet av 60-talet på allvar och ändrat grundlagen.

Tillståndsgivning mot diskriminering tyckte Paul var en god idé. Även avtal om upphandling i offentlig regi kan föras med antidiskrimineringsklausuler. Den upphandlingen är värd flera hundra miljarder årligen. Om bara 5 procent av företagen ändrar sitt beteende har man uppnått någonting, avslutade Paul Lappalainen.

TEXT OCH BILD JOHAN SJÖGREN*, STIL

Tre goda vänner träffades på ett rehabiliteringscenter
 En var svårt synskadad, En var hörselskadad
 och en körde rullstol.

Dom hade hört talas om en plats där man
 kunde bli frisk, så dom tänkte resa dit och
 pröva det var en magisk bäck. Den synskadade
 skulle vada över först

Då ville den hörselskadade också
 gå genom bäcken och så gjorde han det.

Då ville han som körde rullstol också
 prova. Han körde genom bäcken men
 när han kom upp kunde han inte se
 sig! Men så plötsligt upptäckte han...

Ratzka Adolf
Petersensväg 2
127 41 Skärholmen

B

Med GIL *fungerar* min personliga assistans

*"Mitt skapande arbete sker ofta när andra har gått och lagt sig.
Det är som om rofylldheten ger mig extra kraft att skapa.
Med GIL kan jag lägga upp och strukturera dygnet precis som jag själv vill" (Bea)*

GIL, Göteborgskooperativet för Independent Living, ägs och styrs, utan vinstintresse av medlemmarna själva. Endast eget behov av personlig assistans berättigar till medlemskap. Alternativt kan man få serviceavtal. GIL är arbetsgivare och erbjuder löne- och annan administration. GIL erbjuder dessutom arbetsledarutbildning men också kamratstöd och en endagsintroduktion för assistenter.

Har Du några frågor? Kontakta GIL:

GIL, Stampgatan 15, 416 64 Göteborg, tel: 031-63 64 80, Fax: 031-15 18 08

E-post: kontor@gil.org, Hemsida: www.gil.org

Ny **STILETTEN** i september 1999